

MAGYAR-ÜNNEP

TANÜGYI
HAVI
FOLYÓIRAT

VII. ÉVFOLYAM

1933 MÁJUS 25.

5. SZÁM

TARTALOM:

Gondolatok az életre-nevelésről. V. L. — Bánáti Baum Mária: A gyermek. (Vers.) — Mintatanítások. Földrajz.) Magyarország életének összefoglalása. (Kendoff Károly.) Trianon. (V.) Jovicza Sándor: Lobogjon a zászló, lobogjon! (Vers.) Ünnepi beszéd a trianoni béke évfordulójára. — Iskolánk legszebb ünnepe. — Évzáró vizsgálat az elemi iskola IV. osztályában.

Bevezető. — Az ünnepély műsora: Az elnök és a szülők üdvözlése. Móra László: Vizsgai megnyitó. (Vers.) — Tanítás előtti ima. — Számolás és mérés. Mit veszítettünk. Szülőföldünk élete. — Feleki Sándor: Ima. (Vers.) — Klapka-induló. (Ének.) — Olvasás. Gárdonyi G.: A kék pille. — Kelemen Andor: Akinek a mellén. (Vers.) — Endrődi S.: Szülőkért. (Vers.) — Nyelvi ismeretek. (A mondat részei. Szófajok.) Földrajz. Hogyan lett Nagy-Magyarországhól Csonka-Magyarország? Móra L.: Volt, van és lesz! (Vers.) Szülőföldünk világa. Zorád E.: A térkép. (Vers.) Mézes János: Balogh Pista hazavágyik. (Vers.) Bagdy István: Szőke Tisza. (Ének.) Himnusz. — Hazám. Népdal. (Ének.) — Testgyakorlás. Játékok: Kapus-játék, utas-játék. Beszéd- és értelemgyakorlat. Az egészség megóvása. A nemzet ereje fíainak egészsége. Népbetegségek. Hogyan óvhatjuk meg egészségünket? Somlyó Zoltán: Tisztaság. (Vers.) Takách Edith: Így éljetez gyermekek! (Vers.) Természeti és gazdasági ismeretek. A szülőföld élete. A falu és város egymásra utaltsága. Benedek Elek: Ne bántsd a madarat! (Vers.) Búcsúzó a gyermekektől. — A jutalomkönyvek kiosztása. — Búcsú a vendégektől. — Hiszekegy. (Ének.) — Befejező ima.

Felelős szerkesztő:
VICSAY LAJOS
tanár

Szerkesztőség:
KISTELEK
Áll. polgári iskola

F e l h í v j u k

b. figyelmét az alant részletezett

„Tanmenet“-nyomtatványainkra, melyek kizárólag nálunk rendelhetők meg.

A Nagyméltóságú Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Urnak 59.076/1932. VIII. d. sz. rendelete alapján csak nálunk megrendelhető, Részletes tanmenet nyomtatványokat adtunk ki, az új Tanterv és Utasítások alapján összeállítva, amelyek minden iskola részére használhatók.

Minden tantárgy és osztály részére az alanti összeállításban. Ugy a külív mint a belív (egész ívenként) 3 fillér.

Szállítások a megrendések érkezése szerint lesznek elintézve, azért kérjük azonnali szíves megrendelését.

A tanmenet kitöltéséhez eselleges utasítással szolgálunk.

1. **SZ.** Írás és olvasás I. osztály.
2. „ Olvasás II., III., IV., V., VI. osztály.
3. „ Írás II., III., IV., V. osztály.
4. „ Fogalmazás és helyesírás II. osztály.
5. „ Fogalmazás III., IV., V., VI. osztály.
6. „ Nyelvgyakorlat II. osztály.
7. „ Nyelvi magyarázat és helyesírás III., IV., V., VI. osztály.
8. „ Számolás I. osztály.
9. „ Számolás és mérés II., III., IV., V., VI. osztály.
10. „ Földrajz III., IV., V., VI. osztály.
11. „ Történelem (alkotmánytan) V., VI. osztály.
12. „ Polgári jogok és kötelességek V. osztály.
13. „ Vegytan V. osztály.
14. „ Természettan VI. osztály.
15. „ Egészségtan V., VI. osztály.
16. „ Beszéd és értelemgyakorlat I., II., III., IV. osztály.
17. „ Természetrájz gazdaságtan III., IV., V., VI. osztály.
18. „ Ének I., II., III., IV., V., VI. osztály.
19. „ Testgyakorlat I., II., III., IV., V., VI. osztály.

Postatakarék csekszámla

26.297.

MAGYAR ÜNNEP

TANÜGYI HAVI FOLYÓIRAT

VII. évfolyam

1933 május 25.

5. szám

Gondolatok az életre-nevelésről

A világháború és az azt követő teljes gazdasági lezülles át-alakitólag hatottak az emberiség gondolkozására is. Természetes, hogy ez a hatás nem hagyta érintetlenül az iskolát sem. Nyugat-Európa iskolái már jóval a világháború előtt hangoztatták azt, hogy a pusztán emlékezetre épült régi tanítással, amely csak szó-ismereteket adott és a való élettel laza összefüggésben állott, szaktitani kell s helyette a tanulók öntevékenységen alapuló nevelő-oktató eljárást követő nevelési módok kerüljenek az iskolába. Nem ujkéletű a mondás, hogy csak az lesz igazán szellemi birtokunkká, amit a magunk munkájával szereztünk meg.

A háború és az azt követő embertelen és igazságtalan békék után bekövetkezett szomorú gazdasági viszonyok nálunk is meggyőzhettek mindenkit, hogy nekünk is követni kell a nyugati országok példáját, vagyis olyan iskolákra, illetve olyan nevelési módokra van szükség, amelyekből nem a régi iskola ifjuja kerül ki, akiből hiányzott minden, az elhatározó erő, a minden akadályon megküzdő akarat és főképen az a produktív alkotási vágy, amit a mai gazdasági élet megkövetel. A fáradságos és sokszor fölösleges szótanulás csak értéktelen tudást adhatott, ma pedig önálló kutatásra, az akarat erősítésére és aktív produktív munkára van szükség. Egész jövőnkbe vetett hitünk attól függ, hogy mennyire tudjuk az öntevékenység elvét iskoláinkban megvalósítani.

A mai nevelőnek, hogy magára vállalt felelősségteljes kötelességét méltóan betölthesse, életre kell nevelnie a gyermeket, hogy az új nemzedék élni tudó jövője legyen hazánknak, melyet az új ezredév jó- és balsorsa se rendithessen meg alapjaiban.

Az a kérdés már mosi, hogyan érhető ez el. A feleletet egyszerűen megadja a népiskolák számára kiadott új tanterv, amikor azt mondja, hogy „minden egyes tanítási óra a gyermek életében valóságos kis dráma legyen, melynek megvan a maga bonyodalma, küzdelme és mely a gyermeki ész győzelmével végződik.“ Arra kell tehát törekedni, hogy minden tanítási óra valóban esemény legyen. Esemény, amelyet nem madártávlatból szemléltetünk a gyermekkel, mert ez a szemlélet nem volna életalakító hatással, hanem olyan esemény, melyet a nevelő és a tanuló egyszerre visz végbe, együtt csinál végig. A gyermek itt nem lesz egyszerűen pusztán befogadója és hallgatója a tanító előadásának, de maga is aktív részese a tanításnak. Minden tanításunk az eleven szemléletből indul ki. A gyermekeknek maguknak kell dolgozniok, hogy új ismereteket szerezzenek. A nevelőnek természetesen velük együtt kell dolgoznia. A nevelő és tanuló mintegy együtt kere-

sik az igazságot. Amit így ismert meg a gyermek, egykönnyen azt el nem felejtí, az tovább él és hat lelkében. Az ilyen tudás is azonban csak akkor válik hasznossá, ha azt a gyermek önmunkálkodó gondolkodásának alapjává, eszközévé teszi.

A legelső, amire az életnevelésnél figyelemmel kell lenni, a **kornak általános igénye**. Ez pedig nem más, mint hogy a **gyermekkel meg kell szerettetni a munkát**. Ezt azonban nem a pusztán munkára való buzdítással, nem is az osztályzatokban megörökíthető fenytékkal, hanem magával a munkával, vagyis a nevelőnek és a gyermekeknek együttmunkálkodásával érhetjük el. A ma gyermeke már nem szemlélheti édesapja munkakedvét, nem hallhatja munkaközben dalát, nem lelkesülhet ambícióján, nem csodálhatja a sokszor veritékes munkában való kitartását, mert a hivatalok, műhelyek, üzletek távol esnek az otthontól. Annál többet hallja az élet terhe ellen való kifakadásokat, sajnálja apja kimerültségét, beleütközik lehangoltságába. Ez pedig mindenről beszél neki, csak arról nem, hogy **a munka az életnek velejárója és minden emberi kulturának hajtókereke**. Ma bizony az a helyzet, hogy a gyermeket az iskolában kell megtanítani munkára. Ezt pedig csak közös munkával lehet elérni.

A régi iskola módszere, melyben a magyarázat meghallgatása és a visszakérdezés után az óra véget ért, ezt a célt nem biztosította. Igaz ugyan, hogy a tanulás első lépései gondolkodás által történnek, az ilyen óra mégis mechanikai munkává válik, vagy méginkább, didaktikai materializmussá lesz. A gyermek befogadó természetének kielégítése mellett előtör az ő cselekvési vágya, tenniakarása, melyet nemcsak a fiatalos temperamentum táplál, hanem az ambíció is növel és üresnek találja azt az órát, amelyen tudománysozjas csápjait nem mozgathatja. Egy ilyen óra a nevelőre nézve lehet ugyan élvezet és elsőrendű szellemi torna, de végre is az iskola nem azért van, hogy a nevelő produkcióit szemléljék a gyermekek. A magyar iskola sorsa elsősorban nem is az iskolák külső szereveztén, az iskolatípusok formai megállapításán fordul meg, hanem azon, a nevelő-oktató szellemen, mely áthatja őket. Bármilyen legyen is az ismeret anyaga, lényeges az, hogy gondolkodtatva és cselekedtetve tanítsuk és a gyermek szellemi energiáit **öntevékenységre** serkentsük. Az iskolai munka minden óráját hasznossá kell tenni az életre nézve. Miért? Egyszerűen azért, mert most nem szóbeli feleletekre van szükség, hanem tettek, munkára. Már az iskolában át kell élniök a gyermekeknek későbbi életüket, hogy későbbi életkeretük között is tudjanak mit kezdeni az iskolában szerzett ismeretekkel.

A mai iskolának a mai életre kell előkészíteni az újabb generációt, ezért a mai iskolának gazdasági harcra felkészült egész embert kell nevelnie a reá bizott gyermekekből. Nem az lesz tehát ezentul a fontos, hogy a gyermek azt mondja vissza szajkó módjára, amit a tanítója mondott, hanem az, hogy amit a tanítójától és társaitól hallott, készítette-e őt önerején való gondolkodásra, szellemi vagy fizikai cselekvésre, ami a lelki fejlődés egyetlen útja. Így válik a tanulás gondolkodó munkássággá. A helyes

módszernek azonban olyannak kell lennie, melyben az értelmi nevelés módjával szoros kapcsolatban van az érzelmi és akarat nevelés módja is.

Az új ismeret nyújtása mindig az eleven szemléletből indul ki. Itt vetődik fel a gyermekek körében a megfejtendő probléma, amelynek megoldása az óra keretében történik. Az új ismeret szőnyegrevetítése tehát nem „deus ex machina“ módjára történik, hanem szinte öntudatlanul jut hozzá a gyermek a nevelő irányítása mellett. A probléma megoldásánál is a gyermekek teszik meg a legtöbb lépést, a tanítónak csak rendkívül finom figyelemmel és céltudatos kérdésekkel vezetnie kell azt a fonalat, melyet a gyermekek szőnek.

Vannak természetesen olyan ismeretek is, melyeket a gyermek nem tudhat s amit a nevelőnek kell már ismert és rokon fogalmak kapcsolata révén könnyű módon megértetni a gyermekekkel. Ez a belső szemlélet azonban már sokkal nehezebb a külsőnél. Ezt a szemléltetési módot különösen az erkölcsi fogalmak érzékeltetésénél használjuk. Ezeket a belső szemléltetéseket is azonban okvetlenül kapcsolnunk kell a gyermekek átéléseihez, tapasztalataihoz.

Milyen legyen tehát tanításunk menete? A tanító és a gyermekek közös munkája legyen az új ismeret megszerzése. A munka iskolája ez. Az igazi életre nevelés iskolája az, ahol így történik a nevelő-oktatás. Mi jellemzi ezt a munkát?... Elsősorban a módszere, amivel egész órán keresztül leköti minden gyermek figyelmét kivétel nélkül. Nem lesz tehát figyelmetlen vagy alvó gyermek, hanem mind együtt dolgozik, gondolkodik és közreműködik a közös cél elérése érdekében. Hogy az élénk és folyamatos munkát fenntarthatassuk, természetesen, hogy nagyobb szabadságot is engedünk a gyermekeknek. Nem lesz tehát „karba-tett“ ülés, hátrakulcsolt kéz, az sem lesz fegyelmeztelenség, ha a tárgy iránt való élénk érdeklődés hevében két vagy három tanuló felel egyszerre valamely kérdésre. Fontos csak az lesz, hogy az egész osztály érdeklődjön és együttes munkát végezzen.

A tanulók a helyükön maradva felelnek, a tanító legtöbbször az első padoknál áll. Így nem történhetik meg az, hogy valaki elszórakozzon, sem az, hogy más dologgal foglalkozzon, mert a tanító az osztályt egyrészt közelről áttekintheti, másrészt pedig és ez a legfontosabb, minden tanulónak minden pillanatban készen kell lennie a felelésre. A kérdés feladása tehát mindenkit figyelemre serkent. Ez a módszer figyelembe veszi a gyermekek természetes ambícióját is, hiszen természetes, hogy egyik gyermek sem szeretné azt, hogy utolsó legyen, illetve azt, hogy sohasem tudjon a tárgyhöz érdemlegesen hozzászólni. Ellenkezőleg, nemes verseny keletkezik a gyermekek között és ha az egyik megközelítő feleletet ad, bizonyosan tizen is lesznek, akik tullicitálják őt.

De gondoljuk csak el, hogy mennyi előnye van egy ilyen órának a nevelő szempontjából is. A tanulókkal való közvetlen érintkezés révén nagy betekintést nyer a gyermekek gondolkodásába, megismeri fogalmi és nyelvi ismereteik bőségét, nem marad előtte

rejteken a családi nevelésnek a gyermeknél önkéntelenül is ki-
 űtköző kulisszatitka, sőt el kell ismerni, hogy néha a tanuló épen
 azért, mert az ő kezébe van letéve a kezdeményezés, adhat olyan
 gondolatot, a tárgynak olyan oldalról való megvilágításához ve-
 zetheti a tanítót, amire a kezdetben nem is gondolt. Szinte észre-
 vétlenül illan el egymás után az órának minden perce, vállvetett
 munkával, állandó érdeklődéssel és még a legutolsó órákban is
 kellő eredménnyel. Viszont az is igaz, hogy ez a módszer jobban
 kifárasztja a nevelőt és a gyermeket is, mert mindegyikük állandó
 izgalomban van az épen napirenden lévő témának feldolgozása
 iránt, másrészt épen ez az előnye ennek a módszernek, vagyis
 hogy élénken vonultatja el, eseményé teszi az órákat.

Nem hagyhatók említés nélkül e módszernek az életre kiható
 gyakorlati értékei sem. Bevezet a gondolkodás művészetébe, rászok-
 tat a figyelem önkéntes koncentrációjára, egyszóval fegyelmeztet-
 ségre nevel. Kellő érvényesülési teret ad a gyermek cselekvő vá-
 gyának, — a benne szunnyadó kezdeményezéseket csiraképessé-
 gükből a megvalósulás állapotába hozza, ha a tanító minden fá-
 radságot mellőzve beáll a sokszerű érdekeltségnek középpontjába.

Meg kell említenünk az ismétléseknek, összefoglalásoknak
 könnyűségét ezen módszer alkalmazása mellett. (Szempontok sze-
 rint való csoportosítás!) Értéke e módszernek az is, hogy lelki
 élmények és kezdeményezések elevenednek meg a gyermek lelké-
 ben, sokszor a gondolatkapcsolást nem is a könyv holt betűi adják
 neki, hanem egy saját munkája árán kidolgozott és az életbe át-
 űltetett kép, alkotás, tehát munka az, ami a fonalat a kezébe adja.

Hibájául hozzák fel e módszernek, hogy önállótlanra nevel,
 gyámkodás alatt tartja a gyermeket, az otthoni munkát leértékeli
 és hogy kísérletezik a gyermekkel. E vádakra azonban csak azt
 felelhetjük; ha a munkához való készségnek gyakorlati beidegző-
 döttsége gyámkodás és önállótlanág, akkor igaz a vád. Ha az is-
 kola maga végzi el a munka oroszlánrészét és a gyermeknek
 csak az ismétlés szükségességét hagyja házimunkául, ez csak a
 munkakedv és az eredmény állandóan való megőrzése, ami szin-
 tén fontos, de nem hiba. Nem él a fenyítéknek terrorisztikus ele-
 meivel, bár az osztályzatot nem mellőzi. Ellenben eredmény te-
 kintetében biztos, hogy sokkal közelebb jut el az igazsághoz, mint
 a régi módszer szerint való nevelés, minthogy az óráról-órára való
 foglalkozás által jobban megismerheti. (Jól ismertté teszi a gyer-
 meket: az osztályozásnál tehát kisebb a hiba-eshetőség.)

Hogy a nevelőre nézve fárasztóbb, mint a régi módszer, az
 kétségtelen. Hogy azonban több eredménnyel és ennek következté-
 ben több lelki haszonnal is jár és az életre kiható a tanulóra,
 örömteljesebb a nevelőre nézve, az is tagadhatatlan.

V. L.

A gyermek

Két orcája piros alma, (Szívem egész birodalma).	A kis hangja csengő érem, (Benne visszhangzik a vérem).
Két kis szeme mint a csillag...	Két kis karja, (nincs is másom),
(Életembe belecsillog).	Melengető puha bársony.

Koldusok, ha kincsre lelnek,
Olyan nékem ez a gyermek.
S mikor rám mosolyog néha:
Isten legszebb ajándéka.

BÁNÁTI BAUM MÁRIA

MINTATANÍTÁS

A tanítás tárgya: földrajz.

A tanítás anyaga: Magyarország életének összefoglalása.¹

A tanítás helye: elemi iskola IV. osztálya.

Vázlat:

I. Előkészítés: Magyarország természeti feltételei, amelyek az itt lakók életét meghatározzák.

II. Célkitűzés: Ma átismételjük, miből élnek az emberek nálunk és kik laknak hazánk földjén.

III. Tárgyalás: 1. Foglalkozás a) őstermelés (halászat, vadászat, földművelés, állattenyésztés, erdészet, bányászat), b) ipar, c) kereskedelem, közlekedés.

2. Az ország lakossága; vallás és műveltség.

3. A lakosság települése, városok.

4. Közigazgatás.

IV. Összefoglalás: Magyarország földrajzi helyzete és a magyar nép történelmi hivatása. A magyar föld egysége.

¹ Magyarországot a tanulók részletekben, tájegységekben ismerték meg. Az egész ország összefoglalásának célja ezeket a mozaik-részeket összeállítani, belőlük egy általános, áttekintő képet alkotni. Ez az általános kép nem merülhet el részletezésben s nem ölelheti fel mindazt a részletanyagot, amit egységenként letárgyaltunk. Ehelyett inkább új szempontok szerint való rendszerezésre, összehasonlítások alapján a tájak különböző jellegének kidomborítására törekedünk. Fontos az egyes országrészek természeti, gazdasági, néprajzi és kulturális kapcsolata. Kiemelendők az egységes képek: területi egység, vízrajzi egység, közlekedési egység, néprajzi gazdasági kép és az ország határain kívüli gazdasági kapcsolatok. Az összefoglalás kiváló alkalom a látókör szélesítésére és a tanultak megerősítésére.

A tanterv szerint Magyarország természeti képének és életének összefoglalására kb. 5–5 tanítási óra jut.

Kidolgozás:

I. Megismertetjük a Magyar Medence természeti képét. Miért nevezzük hazánk területét medencének? Kivülről a közepe felé lejt az ország felszíne. Gyönyörűen mutatja ezt a folyók futása. Az ország közepe a legmélyebb, ez az Alföld. A kisebb medencéken is tul, hegyvidék emelkedik. Figyeljük meg hazánk vízrajzát. Hol ered a legtöbb folyóvíz? Miért gazdagabb vizekben a hegyvidék? A hegyvidéken általában több az eső (csapadék), az Alföldön pedig kevesebb. (Mennyi ez mm-ekben kifejezve?) Ennek következtében milyen növényzet fejlődik a hegyvidéken és milyen az Alföldön? Ezenkívül milyen növényzetet honosított meg és terjesztett el az ember az Alföldön? Ezek a növények (gazdasági növények) főleg az ember táplálkozását és állatainak a takarmányozását szolgálják. (Gabona, gyümölcs, zöldség, takarmánynövények, stb.) Alkalmas-e a hegyvidék nagymennyiségű gabonanemű termesztésére? (Hűvösebb időjárás, erdőrengetegek, silányabb talaj.) Melyik terület alkalmasabb tehát az emberek eltartására? Mi kárpótolja ezzel szemben a hegyvidéki lakókat? (Fa, építőkö, ásványok.) A hegyvidék kincseit mire használhatják fel? Melyik területen fejlődik ki tehát az ipar, melyiken a mezőgazdaság? A mi lakóhelyünk melyik foglalkozási területhez sorolható?

II. Ma ismételjük, miből élnek az emberek Magyarországon és kik laknak hazánk földjén?

III. 1. Amikor a magyarok Árpád vezetése alatt elfoglalták hazánk területét, a hadakozáson kívül állattenyésztéssel, vadászattal foglalkoztak. Különösen szerették a lovat. A magyar embernek ma is a legkedvesebb állata a ló. Nemsokára megtanulták, hogyan kell a földet megművelni, jó termővé tenni? A vadászatot (halászatot) állattenyésztést és a földművelést ősi idők óta üzik az emberek, ezért ezeket ősi foglalkozásnak nevezzük. (Östermelés.) Később a mesterségek (ipar) kifejlődésével a bányászat és erdőgazdálkodás egészítette ki az emberek ősfoglalkozását. Hazánknak melyik területe legalkalmasabb a mezőgazdaság (földművelés, állattenyésztés, hegyvidéken az erdészet) művelésére? Melyik terület alkalmas arra, hogy ott bányászattal és erdőgazdálkodással foglalkozzanak? Az Alföld főleg mezőgazdasági termékeket, a felvidéknek pedig ásványi termékeket, faanyagot adnak. Ásványos és mezőgazdasági termékeinket az ipar dolgozza fel. Magyarországnak elég fejlett ipara van, szénünk, vasunk azonban kevés ahhoz, hogy az ipar emelkedjék főfoglalkozássá. Magyarország elsősorban mezőgazdasági állam. Az ipar jórésze: mezőgazdasági ipar. Melyek a legfontosabb mezőgazdasági termőterületeink? Mit ad a magyar föld a Nagy Alföld és medencék lakóinak? Melyek az egyes területekre jellemző gabonafélék, kapások, ipari növények, gyümölcsfélék? Miért szegényes a felvidék földművelése? Melyek a mi legfontosabb háziállataink? Milyen fajta lovat, szarvasmarhát, sertést ismerünk? Hazánkban milyen módon tenyésztik az állatokat? (Az Alföldön néhol még szilaj, a Dunántúlon istállózó állattenyésztés, a felföldeken havasi pásztor-

kodás.) Milyen iparágak fejlődtek ki hazánkban? Miért foglalkozik iparral inkább a felvidék lakossága? Mi lehet a következménye annak, hogy a felvidéken az ipar, az Alföldön a mezőgazdaság fejlettebb? (Kicserélődés, forgalom, vásárvonalak.) Mivel foglalkozik szülőföldünk lakossága? Az ipar, vagy a földművelés tud-e több embert eltartani?

Magyarország tájai szerint a termelés változik. A különböző tájak ipari, vagy mezőgazdasági termékeit hogyan juttatják el az arra reászorulóknak, hogy cserélik ki? Mit szállítanak az Alföldről a hegyvidékre? Mit hoznak a hegyes vidékről az Alföldre? Miért van szükség a termékek kicserélésére? Mi végzi el az áruk kicserélését, elszállítását? Hogy nevezzük azokat, kik kereskedelemmel foglalkoznak? Hogyan szállítják az árukat egyik helyről a másikra? Melyek Magyarország legfontosabb, legforgalmasabb utvonalai? (Szárazföldi, vízi- és repülőutak.) Melyek a külföldre vezető vasutak? Miért fontos a Duna viziútja? Milyen közlekedő eszközök mozognak a különböző utvonalakon? Hol van Magyarország forgalmi és kereskedelmi középpontja? Budapestről minden irányban sugarasan haladnak a vasutvonalak. Itt vonul át Közép-európa legfontosabb viziútja. Nézzük meg, mely országokon folyik keresztül a Duna? Mi a jelentősége a csepeli nemzetközi kikötőnek? Van-e Magyarországnak tengeri kikötője? Mezőgazdasági termékeinket nem tudjuk mind elfogyasztani, ezért nagyon sok gabonát, gyümölcsöt, húst, élőállatot, zöldséget stb.-t külföldre szállítunk ki. Miért fontos a kivitel? Milyen árukat hozunk be külföldről? Melyik ország mezőgazdaságunknak a legjobb piaca?

Részletösszefoglalás. Mi az Alföld lakosainak a főfoglalkozása s mivel foglalkoznak a felvidéken? Milyen a hegyvidék és a N. Alföld ipara? Melyik vidéken legjobb a mezőgazdálkodás? (Dunántul, Kis Alföld.) Mikor gazdálkodunk okszerűen? Hogyan jut el minden emberhez a mezőgazdasági és ipari termék? Milyen közlekedési formákat ismerünk? Az országnak mely részei között indul meg a belkereskedelem? Mi a külkereskedelem?

2. Most megismerkedünk Magyarország lakosságával. A honfoglalás előtt itt idegen népek laktak, akiket a bevándorló magyarok meghódítottak. Őseink utvonala a Vereckei hágó volt. Tehát az Északkeleti Felvidéken jöttek keresztül. Mi lehet az oka annak, hogy nem ott a hegyvidéken telepedtek le, hanem a legnagyobb dunai medencét, a Nagy Alföldet szállották meg? Régi hazájukhoz hasonló földet és növényzetet, hasonló környezetet találtak itt. Ez alkalmat adott régi életük (nomád állattenyésztés) folytatására s a tág térség megfelelt bátor, szabadságszerető lelküknek is. Eleinte sátrokban laktak (ma is mondják: szedi a sátorfáját), később megtanulták a földművelést és a házépítést. Kevesen voltak ahhoz, hogy megtöltsék az egész Magyar Medencét s későbbi időben is a tatárjárás és a török uralom nagyon megritkította a magyar nép sorait. Hogy a föld műveletlen ne maradjon, idegen népeket telepítettek királyaink a lakatlanná vált országrészekre. Kik voltak ezek az idegen népek? (Német, rutén, tót, szerb, stb.) Hivatlan szivárogtak be az oláhok Erdélybe, egészen

az Alföld keleti széléig. Ezeket a nem magyarul beszélő idegen népeket neveztuk nemzetiségeknek. Melyik területet lakja a magyarság? Hol helyezkedtek el a különböző nemzetiségek? Az ország lakosainak mekkora része magyar? (Fele.) Mit tudunk a magyar ember tulajdonságairól? Mire kell törekednünk, hogy országunk ellenségeivel szemben biztosan felvehessük nagy igazságaink érdekében a harcot? (Hazaszeretetet, egyetértést.) Milyen vallásu a magyar nép és milyen vallásuak a nemzetiségek? Jellemezze a nemzetiségeket. Hogyan bánt velük a magyar nemzet? Gondoskodásunkat és vendégszeretetünket meghálálták-e? Melyik a legműveltebb nép az országban? (Magyar, német.) Milyen intézményeink ápolják és szolgálják a művelődés ügyét? Mi a művelődés mértéke? (Analfabetizmus.) Mely nemzetiségek maradtak el a művelődésben? Élnek-e községünkben nemzetiségek? Milyen nyelven beszélnek? Idegen ajkú állampolgáraink között sokan vannak, akik kitüntek a magyar haza iránti szeretetükkel.

Részletösszefoglalás. Figyeljük meg Magyarország néprajzi térképét. Láthatjuk, hogy a magyar nép a termékeny területeken, az Alföldön és a medencékben telepedett le. Hajdanában az Alföld déli részén is sűrűn lakott, de a törökök 150 éves uralkodása alatt az itt lévő virágzó magyar falvak elpusztultak. Így kerültek ide a szerbek, németek. A felvidéken inkább a városokban és környékükön élnek magyarok. Nagyobb tömegben láthatjuk őket Erdélyben, a székelyföldön. A székely igen szorgalmas, dolgozó, leleményes igazi magyar nép, legkeletibb védelmezője a magyar műveltségnek. — Miért kellett az országba nemzetiségeket telepíteni? Hasznára volt-e Magyarország a nemzetiségeknek? Hasznára volt-e ez a telepítés hazánknak?

3. A törökök beözönlése előtt a N. Alföldön sok virágzó magyar község volt. Ezek elpusztultak és a törökök kivonulása után nem is építették fel őket. A lakosság a nagyobb helyekre tömörült (védelem szempontjából is), így keletkeztek a nagy községek és a városok. A községektől, városoktól távol, a földekre épültek a tanyák. Van-e tanya községünk határában? Miért nincs tanya a Dunántulton? (Itt sok apró község van.) Mi a major? Figyeljük meg, hol épültek a legnagyobb városaink? Mi lehet az oka ezek nagyfejlesztésének? (Kapuvárosok, peremvárosok, vásárhelyek, mezőgazdasági központok, bánya-fürdővárosok, stb.) Miért fejlődött Budapest világvárossá? Fővárosunk helyzeti jelentősége. Melyek a folyómenti városaink (átkelőhelyek, kikötők)? Hol vannak a nagyobb bánya- és ipari városaink? Mely városokon keresztül utazhatunk a Nagy Alföldről a környező hegyvidékre? A Balaton körül milyen városok keletkeztek? Mivel foglalkoznak az emberek a községekben? Mi a városi lakosság foglalkozása? Mi a különbség a hegyvidéki és alföldi városok között? Beszélgessünk a nagyvárosok életéről. Miből élnek községünk lakosai?

Melyik vármegyében van a mi szülőhelyünk? Miért kellett az országot vármegyékre felosztani? Hány vármegye van Magyarországon területén? Melyek a legnagyobb és legkisebb vármegyéink? Melyek az alföldi és melyek a hegyvidéki vármegyék? Mutasd

meg sorban Magyarország megyéit. Melyik város az egyes vármegyék székhelye? Mutassuk végig a térképen a megyeszékhelyeket és a fontosabb városokat. Melyek a legnépesebb vármegyék? Mennyi hazánk fővárosának a lakossága? Mennyi ember lakik községünkben? Hol vannak történelmi nevezetességű városaink? Hol születtek nagy embereink? Ki intézi községünk ügyeit? Ki kormányozza a vármegyéket? Mely vármegyéinket szállották meg a világháboru után? (Egészen és részben.) Milyen Magyarország államformája? Ki kormányozza az országot? A Kormányzó Ur neve és címe. Mekkora Magyarország területe. Mekkora Csonkamagyarország területe? Mit veszítettünk?

Részletösszefoglalás. Mi változtatta meg a N. Alföld települési formáját? Mi segítette elő városaink megnövekedését? Melyek az ország vármegyéi?

IV. Megismertük hazánkat. Őseinket a jó Isten vezette erre a földre, amelyet alkotó jókedvében teremtett Európa közepébe. El látta ezt a földet védelmező hegykoszorúval, jó, természetes határokkal, termőfölddel. Bámulatosan szép hegységeinket gazdagította fával, sóval, szénnel és ércekkel. Adott nekünk mindent, amire szükségünk lehet s amit becsületes munkával meg is szerezhettünk. Középeurópa keleti részén vagyunk s a keletről jövő támadások kapujában a nyugati országoknak sokszor védelmére voltunk. Sok megpróbáltatásokon vitte keresztül már a történelem a magyar nemzetet, de a küzdelmekhez Isten erőt is adott neki. Ebből az erőből fakadtak nagy értékeink, szent és hős királyaink, vezéreink. A magyar tudomány, irodalom és művészet a világ nemzetei sorában a legelsők között van. Ebben az erőben hiszünk és ezt az erőt ápoljuk, hogy szép Magyarországon végességig — mint azelőtt — magyar szó hangozzék és mindenfelé a magyar műveltség virágai nyiladozzanak.

Szemléltetés: néprajzi, politikai térkép. Lakosság arányszámát feltüntető diagramm. Képek. Termelésre vonatkozó gyűjtemények, mennyiségi ábrázolások. Területközötti és a szülőfölddel való összehasonlítás.

¹ Magyarország összefoglalására és az anyagbeosztásra vonatkozó megállapításainkat 1. Magyarország természeti képének összefoglalásánál.

Kendoff Károly, gyak. polg. isk. tanár

TRIANON

1920-ban, tizenhárom évvel ezelőtt, a világtörténelem legvéresebb, legkegyetlenebb háborújának befejezése után a szerencsés győztesek ítéletet hirdettek Trianonban. Az ítélet halálra ítélte egy nemzetet. Olyan nemzetet, amelynek ezer éves önfeláldozó harcaiért, — melyet Nyugat-Európa békéjéért vívott, — csak hállával tartozott volna Európa. Az összeomlás, forradalmak és a szegényteljes román megszállás után, a legszörnyűbb nyomorúság idején darabokra tépték Szent István országát, az ezeréves

Magyarország testét. Valamennyi környező állam részt vett az osztzkodásban, még a négyszáz éven át belőlünk élő Német-Asztria is, hogy ne legyen egyetlen olyan szomszédunk sem, akire elkese-redés nélkül gondolhatnánk.

„Vea victis!“ — „Jaj a legyőzötteknek!“ — mondja a régi példaszó és ennek igazságát újra bebizonyította az a kegyetlenség, mellyel a központi hatalmakkal elbántak. Hiába volt a háborut-vesztettek fegyverletétele, hiába adták meg magukat a győzők kényére-kegyére, a háboru furiái tovább dühöngtek és nem szállhatott le az égből a béke angyala.

Irgalmatlanok voltak a győztesek és rettenetesek a feltételek, amelyeket megszabtak. A legszomorubb sors azonban összes szövetségeseink közül nekünk, magyaroknak jutott.

Megnyomorították a németet, bolgárt és a törököt is, de mi az ő veszteségük a mienkhez képest!? Németország elvesztette területének 13 százalékát, mi, szegény Magyarország 72 százalékát! Németországtól elszakították lakosságának 10 százalékát, Magyarországtól annak 64 százalékát! Elszakítottak több, mint kétmillió magyart, köztük másfélmillió olyat, akik egy nyelvtömben éltek!

Józan emberi ésszel szinte meg sem tudjuk érteni azt a megkülönböztetést, amit a központi hatalmak többi tagjai és köztünk tettek a béke diktálásakor. Hiszen Magyarország testén osztzkodó „utódállamok“-nak még csak „hadisikerük“ alapján sem volt jogcímük a zsákmányra!

De felelőség sem terhel bennünket a háboru felidézéséért! Hiszen a magyar miniszterelnök, gróf Tisza István volt éppen az egyetlen politikus a monarchiában, aki minden erejével megakadályozni igyekezett a háborut, mert tudta, hogy abból hazánkknak semmi haszna, semmi nyeresége nem lehetett.

És mégis! A trianoni béke 161-ik szakasza a szégyen bélyegét sütötte homlokunkra, amikor, mint a többi szövetséges békéjébe, a mienkbe is beirták a következő — embertelen és lelketlen gögtől sugallt megbélyegző szavakat: „A Szövetséges és Társult Kormányokra, valamint polgáraikra Magyarország és a többi központi hatalom támadása kényszerítette rá a háborut és mint veszteségek és károk okozói, jóvátétellel tartoznak.“

A megfeszített Magyarországot is megköpdösték, mint a Megváltót...

A nemzet élete, éppúgy, mint az egyes polgároké, telve van ma nehéz küzdelmekkel. A mindennapi kenyér gondja ólomsullyal nehezedik a magyar társadalom lelkére, amely ma is pártokra szakadva, fáradtan és csüggedten hordozza a megpróbáltatások keresztjét.

De éppen ezért van még nagyobb szükségünk arra az egységes nemzeti eszmére, amely egyesíteni tud minden magyart, lelkesíteni mindenkit, aki Szent István országának valaha is tagja, gyermeke volt. Ez az eszme pedig **Magyarország feltámadásában való rendíthetetlen hitünk.** Ez az a világító fáklafény, amely biztosan irányít mindnyájunkat. Ha fáradtak, ha csüggedtek vagyunk,

ha ugy érezzük, hogy sötétben botorkálunk, erősítsük meg magunkban hazánk feltámadásának gondolatát és látni fogjuk újra az igazságot és az utat, amely visszavezet minket a régi, napsütéses, gyönyörű magyar életbe!

Lobogjon a zászló, lobogjon!

Lobogjon a zászló, lobogjon,
Millió sziv összedobogjon!
Amig ezt a zászlót látjátok
S amig állnak fenn a Kárpátok,
Soha, soha el nem veszhetünk,
A nap alatt mindig lesz helyünk!
Odakiáltjuk a nagyvilágnak:
„Igazságot Magyarországnak!”

Isten szeme egyszer ránk ragyog,
Leszünk mi még boldog magyarok!
Ezt a drága földet nem adjuk,
Idegen kezében nem hagyjuk!
Visszavesszük, vissza, mig élünk,
Kegyelmet nem esdünk, nem kérünk!
Bátran kiáltjuk a világnak:
„Igazságot Magyarországnak!”

JOVICZA SÁNDOR

Ünnepi beszéd a trianoni béke évfordulójára

Kedves Gyermekek!

Elérkeztünk az év legszomorubb napjához, **junius 4-hez.** Olyan ez a nap nekünk, magyaroknak, mint Nagypéntek, mert a világháboru után, 1920-ban, tizenhárom évvel ezelőtt, ezen a napon szaggatták részekre az ezeréves Magyarországot. Ellenésgeink összegyűltek ekkor Franciaország fővárosában, Párizsban és egy Trianon nevű nagy palotában kegyetlenül ítélkeztek hazánkról. Tudjátok hogyan? Az oláhoknak adták Erdélyt, a szerbeknek Bácskát és Bánátot, a cseheknek a Felvidéket és az osztrákoknak Nyugat-Magyarországot! Egyszerre vágták le két karját, két lábát! Dehát hogyan is történhetett ez a szörnyűség?

Tudjátok bizonyosan, hogy mi szép hazánk, amelyet több mint ezer esztendeje Árpád apánk szerzett és tett magyarrá vitézeivel, ezer év alatt sokat szenvedett, sok csapást elviselt tatártól, töröktől egyaránt. Népe ugy állott itt Kárpátkoszorus szép hazánkban Európa kapujában, olyan rendületlenül, mint a mesebeli sárkány, amely tündérország bejáratát őrzi. És bizony ebbe a tündérországba ezer éven át sok idegen vágyakozott. Hallották hírét, gazdagságát: megkivánták és bekérezkedtek. Oda telepítették őket, ahonnan kifogyott már a magyarság a századok alatt vívott véres harcokban. Ezek a bekérezkedett népek és a magyarok jól

megférték egymással sok száz éven át a közös hazában. Magyarország azoknak a népeknek is hazája volt. Azoknak is megteremte a mindennapi kenyeret. A sorsuk sem volt rosszabb, mint a magyaroké.

És így történt, hogy most, amikor vége lett a háborúnak, amelyben a világnak majdnem minden nemzete részt vett, ezek a bekérezkedett, idegen nyelvű népek darabokra lépték szép hazánkat, — hálából, amiért századokon át vendégeltük őket.

A háboru végén katonáink mindenhol az ellenség földjén állottak. Meg nem verten, le nem győzve várták a parancsot, hogy mit csináljanak most már, hogy vége a háborúnak? Idehaza azonban voltak olyan gonosz emberek, akik nem törődtek a hazával, hanem csak a maguk gazdagságával, ezek aztán azt üzenték ki a harctereken álló katonáinknak, hogy ne harcoljanak tovább, tegyék le, dobják el fegyvereiket — minek is hoznák haza! — s jöjjenek haza, a többit meg majd ők elintézik, — már ami a békét illeti, — mert hiszen ők jó barátai az ellenségnek, elintéznek ők mindent.

Vitéz katonáink, akik évekig szenvedtek a harcok börtalmában, nem tudják azt, hogy ez az üzenet csak egynéhány gonosz ember üzenete, de nem az egész magyar nemzeté. Így történt aztán, hogy fegyvereiket eldobálva, ott hagyva, hazajöttek. Itthon azonban nagy csalódás érte őket! Kitört a zendülés, a nemzet salakja, az egész háboru alatt bujdosó, a katonaágtól féltő, gonoszlelkű emberek lettek az urak s ezek a hitvány hazaárulók eladták ezeréves hazánkat az ellenségnek!

Igy vették el tőlünk a csehek erdőben, ércekben gazdag Felvidéket, így került oláh kezekre szép Erdélyünk, így jutott a szerbek kezére legjobb buzatermő vidékünk, az igazi magyar Kánaán: Bánát és Bácska.

Azután következett a trianoni béke, amely szentesítette mindazt, amit ezek az álnok, századokig vendégszeretetünket élvező népek maguknak zsákmányoltak. Szinte megdöbbenő, hogy a világ nagy nemzetei hogyan állhattak ezeknek a rabló népeknek pártjára!

De mégsem szabad kétségbe esnünk! Hiába rabolták el a csehek tőlünk a Felvidéket, a Kárpátok erdői, virágos rétjei felől halk szellő száll suttogva az Alföld rónáira; Erdély székelyeinek üzenetét a Maros, Szamos habjai hozzák szüntelenül; délről meg a párás déli szél hozza hozzánk elszakított magyar testvéreink sóhaját. És ebből a visszasóhajtásból, ebből a régi hazába való visszavágyakozásból erőt kell merítenünk, hitet kell vennünk arra, hogy elközeledik egyszer a magyar feltámadás is, amely meghozza nekünk ujra a boldog, a szép Nagy-Magyarországot!

Trianon nem vehetett el tőlünk semmit, mert az, ami a mienk volt egy évezreden át, azt ideig-óráig elrabolhatják ugyan, de tartósan nem tudják elszakítani összetartó részeitől, mint ahogy sem a törzs, sem a letépett végtagok nem élhetnek egymás nélkül. Nagyon jól tudják ezt rabló szomszédaink is, ezért aztán azon igyekeznek, hogy elszakított magyar tesvéreinket minél jobban ül-

dözzék, kiirtsák országukból.

Területeiket elvehették egy időre, de nem akadályozhatják meg azt, hogy megalázva, koldusszegényen is dolgozzunk és higyjünk, nem akadályozhatják meg azt, hogy emberfeletti munkával napról-napra közelebb ne jussunk ahhoz a nagy naphoz, amikor újra magyar lobogót lenget a szél a Kárpátokon! Lelkünket meg nem ölhették, szét nem téphtették s a magyar lélek tizenhárom év alatt megtanult lelkesedni újra a nagy eszméért és megtanulta azt is, hogy a nagy eszméért áldozatot is kell hozni. Az elszakított Felvidék, Erdély, Bánát és Bácska, Nyugat-Magyarország minden szenvedése bennünk is fáj s a szivünk dobbanása egyre közeledik egymáshoz. Hiába igyekeznek elfojtani az ezeréves ország utáni vágyunkat, hiába való minden erőlködésük, hogy a szégyen és gyalázat alkotásának, a trianoni „békének“ életét meghosszabbítsák: Trianon sem örökéletű, mert a pusztulás, a halál ellen nincs orvosság! Minden gyarló emberi alkotást elér!

Ezért nem szabad elcsüggednünk, hanem dolgoznunk kell tovább. A mi napunk most kél, rabló szomszédainké pedig leáldozóban van.

Üzenjük meg tehát e mai napon a Kárpátok felé fujdogáló szellővel, az Erdélyt hazánk csonka részével összekötő Marossal és Szamossal, Bánát és Bácska szálló felhőivel ott szenvedő testvéreinknek, hogy bizzanak! A mi munkánk csendes, lassu, mint a föld belsejében égő tűznek izzása... Legyenek résen! S ha meghallják az első morajlást, amely innen, a csonka hazából feléjük száll, ha remegni kezd egyszer a föld a bitorlók lába alatt, akkor elérkezett az óra, amelyben széthullanak a pirosцерuzával huzgált trianoni határok és egymás keblére borulhat magyar a magyarnak!

Adja Isten, hogy mielőbb úgy legyen!

Iskolánk legszebb ünnepe **Évzáró vizsgálat az elemi iskola IV. osztályában**

Az iskola legszebb ünnepe az évzáró vizsgálat. Együtt ünnepel ezen a napon az iskola és a család; a tanító, a szülők és a gyermekek. Csupa derű, kedves és lélekemelő hangulat árasztja el a virágos iskolatermet, ünneplőben van mindenki, még a tanterem is, a tiz hónapi munka megszokott, zengő-zsongó műhelye. Az arcon derű pirul s mindenki örül valaminek. A gyermekek annak, hogy eljött végre a várva-várt nagy nap, amikor megmutathatják szüleiknek, hogy mennyit haladtak előre a tudás országútján, mennyit fejlődtek értelemben, erkölcsökben s a jóra való akaratban. Örvendenek a szülők is, akik itt látják gyermeküket, életük visszfényét a zsongó teremben, szorongani a padok között, amint ragyogó szemmel, kipirult arccal tesz tanubizonyoságot arról, hogy tiz hónap komoly munkája csakugyan a hasznára volt. És örvend a tanító is, ha

csendesesen is, ha csak úgy magába fojtva is, hiszen most látja meg a termést, most mérheti fel igazán, mennyit ért vetése, művelése, tíz hónapi szorgos és fáradhatatlan munkáját. Ő azonban most is a háttérben marad, mint egész évi nagy munkájuk közben, amikor ő volt a kezdeményező, az irányító, az ügyes és fáradhatatlan vezető: de a látszólagos sikert mégis mindig a gyermekek, tanítványai aratták. Így van ez jól. A láthatatlan magvetőnek most is példát kell adni a szerénységről. Nevelői munkásságának igazi jutalma az évváró vizsgálat, amely ha némán is, de mégis csak őt ünnepli.

A tanterv az évváró vizsgálatok célját egyrészt a tanulóifjúságnak a nyilvánosság előtt való megjelenése és szereplése, másrészt a tanító tízhónapi munkájának megismerésében adta meg. Természetes, hogy ez a vizsgálat már nem lehet számonkérés, hanem ünnepélyes számotadás arról, mit dolgozott az osztály az elmúlt tíz hónap alatt. Viszont nem pusztá parádé, sem üres zsonglőrösködés, hanem ünnepély, melyben képet kap a szülők társadalma az iskolában uralkodó rendről, fegyelemlről, gyönyörködik a gyermekek készségeinek, ügyességeinek bemutatásában, tanuja lesz a gyermek tanultságának és értelmi fejlettségének. Ezt természetesen csak gondos évközi és évvégi ismétlésekkel és összefoglalásokkal érheti el a tanító.

Az ünnepély műsora

(Amint a szülők és a vizsgálatra kiküldött elnök, tanító-tesztületi tagok megjelentek, a gyermekek néma felállással üdvözlik őket, majd kezdetét veszi az ünnepély.)

(A tanító köszönti az elnököt, a vizsgáló bizottság tagjait s a megjelent szülőket.)

Mélyen tisztelt Elnök Ur!

Kedves Szülők!

Kedves ünnepre gyűltünk most össze e falak között, amikor egy osztály számol be ezévi munkájáról. Engedjék meg ez alkalommal, hogy üdvözljem az elnök urat és megköszönjem, hogy látogatásával szebbé, maradandóbb emlékművé tette a mi osztályunk ünnepét.

Szívvel üdvözlöm az itt megjelent kedves szülőket, akik a mi nagy családunknak szívesen látott vendégei voltak az egész éven át is. Felhasználom ez alkalomból az alkalmat és itt mondok köszönetet azoknak a mélyen tisztelt szülőknek, akik iskolánknak és annak munkájához az év folyamán segítő kezet nyújtottak és annak munkáját érdeklődésükkel, szeretetükkel megkönnyíteni igyekeztek.

(Ezután egy tanuló áll elő s elszavalja a következő költeményt:)

Vizsgái megnyitó

Móra László költeménye.

(Átdolgozva.)

Először is meleg szívvél
Köszöntöm a vendégeket.
Foglaljanak kérem helyet
Mert később már ahely lehet.
Pedig már most kijelentem,
Hogy hosszú lesz ám a versem.
Mivel hosszú volt az év is,
— Legyen hosszú a beszéd is,

Aztán lassan, napról-napra
Nyilott lassan ki az eszünk;
Olvasgattunk, rajzolgattunk,
Jó tanítónk mesélt nekünk.
Ezt is, azt is megismertük,
Megtudtuk, hogy mi a pengő.
Ugy szaladtak a hónapok,
Mint tavasszal a sok felhő.

Év elején első napon
Kevés kincsünk volt még nagyon.
Azt se tudtuk mi fán terem
A földrajz, meg történelem.
Nem hallottunk egyszer-egyről,
Se tábláról, se tintáról.
Akárcsak a pólyásbaba:
Annyit tudunk a világról.

Szálltak napok, hetek, havak.
Megérkezett már a nyár is.
Abbahagyjuk most a munkát, —
Erre biztat a madár is.
Csak a vizsga van még hátra,
Együtt vagyunk aratásra.
Hisszük, hogy az évi munkánk
Elég gazdag termést adott.
Érezzük, hogy lelkünk-szívünk
Sok-sok örök kincsét kapott.

Jó Istenünk, Te is légy itt,
Nézd, milyen az aratásunk:
Minden, minden buzaszemért
Alázattal Téged áldunk.

Isten nevében kezdjük munkánkat. Imádkozunk!

Tanítás előtti ima

Mindeneknek Alkotója, édes Atyánk, Istenünk,
Gyermekeid hő fohászatát fogadd kegyesen, kérünk.
Kegyelmedet fiaidtól ma se vond meg jó Atyánk,
Tudjuk, hogy te mindent adhatsz, add hát áldáso-
dat ránk,

Hogy szorgalom s igyekezet hassa át a szívünket:
Juttasd célhoz minden jóban nemes törekvésünket.

Amen.

Most pedig mutassuk meg kedves vendégeinknek, hogy merre jártunk, meddig jutottunk a tudás országában az elmúlt tíz hónap alatt. Térjünk be először is a számok országába. Hiszen tíz hónap alatt ide kukkantottunk be legtöbbször s evvel kezdtük rendszerint napi munkánkat.

Számolás és mérés

Melyik községünk leghosszabb uccája? Hány méternek mértük a Kossuth-utcát? (975 m.) Milyen hosszú volt a Petőfi-utca? (845 m.) Az Árpád-utca? (805 m.) és a Rákóczi-utca? (576 m.) Számítsd ki Ferkó, milyen hosszú községünk 4 leghosszabb utcája együttvéve?

Kertünk 4 oldala 64 m 75 cm, 85 m 50 cm, 64 m 75 cm és 85 m 50 cm. Milyen hosszú kertünk kerítése? Számold ki a helyeden Gyurka!

Nézzetek a térképre gyermekek! Az a nagy darab föld, melyet a Kárpátok koszorúja övez le a Dunáig, Szávaig s az Adriáig, az mind a miénk volt. Trianon elvette hazánknak sok termékeny földjét, erdejét, vizét. Nagymagyarországnak termékeny földje, sok erdeje, sok vize volt és így a lakosság nagy része mivel foglalkozott? (Östermeléssel.) Mit nevezünk östermelésnek? (A földmivelést, erdészetet, vadászatot, halászatot, selyemhernyó- és méhtenyésztést, egyszóval östermelésnek nevezzük.)

Nagymagyarországon 13,465.653 ember foglalkozott östermeléssel, Csonkamagyarországon pedig csak 4,449.105. Számítsátok ki, mennyivel lett kevesebb az östermelők száma? A mi községünkben mivel foglalkoznak leginkább az emberek? Tehát, milyen községnek nevezhető? (Östermelő.)

Milyen helyeken fejlődik ki leginkább az ipar és kereskedelem? (Ott, ahol szén és feldolgozásra kerülő nyersanyag van.) Van-e a mi községünkben ipari feldolgozásra használható nyersanyag? Melyek azok? (Buza, rozs stb. mint örlemények, cirok, sás, füzvessző stb. mint háziipari cikkek stb.) Mindezek milyen nyersanyagok? Honnan, miáltal nyerjük őket? Mivel ezeket a nyersanyagokat a mezőgazdaság termeli, azért az olyan ipart, amely a mezőgazdaság által termelt nyersanyagokat dolgozza fel, mezőgazdasági iparnak nevezzük.

Hazánknak fejlett ipara és kereskedelme is volt. A fejlett ipar milyenné teszi az országot? (Gazdaggá.) Miért? Akkor is kell külföldről behozni iparcikkeket? Nagymagyarországnak sok-sok természeti kincse volt: szén, vas, só, fa, földgáz stb.

Nagymagyarországon bányászattal, iparral és kereskedelemmel 4,928.230 ember foglalkozott, míg csonka hazánkban mindössze csak 2,402.799. Számítsátok ki, mennyivel lett kevesebb Trianon óta az ilyen foglalkozásúak száma?

A háboru előtt volt hazánkban 9,945,667 magyar anyanyelvű lakos; 1920-ban a megesonkitott Magyarországon 7,147,053 magyar anyanyelvű lakos maradt. Hány magyar került idegen uralom alá? Számítsátok csak ki! Milyen ezeknek a szerencsétlen embereknek a sorsa, tudjátok-e? Miért nyomják el őket? Kik uralkodnak rajtuk? Mindig így lesz ez? Hogy mondja a népdal?

Ezer esztendeje annak,
Hogy a magyarok itt laknak.
Most akarják, most akarják kiirtani,
De az Isten; a jó Isten nem engedi...

Számoljunk tovább!

Hány kockacukrot teszünk egy csésze kávéba? Ha egy csésze kávéba 3 darab kockacukrot teszünk, 1 kockának a súlya átlagosan 8 g, mennyi cukor kell egy olyan családban, ahol naponként 10 csésze kávé kell, — egy hónapra?

Háztetőnk hossza 18 m és szélessége 7 m. Hány cserép kell a

befedéséhez, ha 1 m²-re 36 db kell? Aki legelőször kiszámítja, álljon fel!

A 12.642 hold erdőből a csehek a harmadrészt, a románok a felét, a szerbek a hatvanadrészét szállották meg. Mennyi maradna nekünk?

Az 546.000 hold szőlőből 173.000 holdat vettek el Trianonban. Mennyi maradt nekünk?

Odaállithatod-e az asztalt, ahol most a kályha áll? Miért nem? (Mert az asztal elfoglalta azt a helyet.) Minek nevezzük azokat a tárgyakat, amelyek a térnek egy részét elfoglalják? (Testeknek.) Hány kiterjedése van ennek az asztalnak? (Hosszúsága, szélessége és magassága.) Hány kiterjedése van tehát a testeknek? (Három: hosszúság, szélesség és magasság.)

Mik határolják a testeket? Mutass az asztalon lapokat! Hány kiterjedése van a lapnak? (Kettő: hosszúság és szélesség.) Mi határolja a lapot? (Vonal.) Hány kiterjedésű a vonal? (Egy.) Mi határolja a vonalat? (Pont.) Van-e a pontnak kiterjedése? (Nincs.)

Mutass lapokat a teremben! Hogyan nevezzük az olyan lapot, amelyen minden irányban huzhatunk egyenest? (Siklap vagy sik.) Van-e a teremben görbe lap is? Ezeket is huzhatunk egyenest? Mutass a kályhán siklapot és görbelapot!

Tartsd ugy könyved, hogy lapjai vízszintesek legyenek! Most ugy tartsd, hogy lapjai függőlegesek legyenek! Mikor kerül ferde irányba? A tábla, ajtó, ablaktábla milyen helyzetű lapok? A tanteremünket hány vízszintes sik határolja? Mutasd meg őket! Hány függőleges sik határolja? Ezeket is mutasd meg! Mutass a padon vízszintes és függőleges sítot!

Nyujsd egyik karodat mindig vízszintesen előre, oldalt, rézsut előre, a másikat pedig függőlegesen fölfelé. Hogyan áll két karod minden helyzetben egymásra?

Hány egyenes határolja a tanterem padlóját? Milyen a távolság a két oldal között? Milyen szöget alkot a padlónak két egymás mellett fekvő éle? Hogyan nevezzük az ilyen négyszöget? Hogyan számíthatjuk ki a téglalap területét? Mérjed meg az asztallap hosszát, szélességét és számítsd ki a területét!

Mérd meg a pad felső lapjának hosszát, szélességét és számítsd ki a területét.

Mérd meg a falon lévő kép hosszát és szélességét! (Hossza 90 cm, szélessége pedig 64 cm.) Milyen hosszú lécz kell a kép bekerevezéséhez?

Hány lap határolja a játékkockát? Milyen nagyok ezek a lapok? Hány egyenes határolja a kocka egyik lapját? Milyen nagyok ezek az egyenesek és hogyan állanak egymásra? Rajzold a táblára a kocka egyik lapját! Hogyan nevezzük az olyan négyszöget, melynek oldalai egyenlők és szögei derékszögek? (Négyzet.)

Mérd meg az asztal hosszát és szélességét és számítsd ki a területét! Fejezd ki a területet kisebb területmértékekben!

Az ablakba 6 téglalapú üvegtábla kell, melynek hossza 42 cm, szélessége 38 cm. Mennyit fizetünk az üveget, ha m²-e 2 pengő?

Mérd meg a zsebkendő hosszát! Milyen alaku? Hogyan számítod ki, mennyi csipke kell rá?

Mivel mérjük a területet? Rajzolj a táblára egy négyzetdeciméter nagyságu négyzetet!

Melyek a területmértékek? (m^2 , dm^2 , cm^2 , mm^2 , á, há, km^2 .)

Az igazságtalan trianoni béke a következőképpen csonkította meg az ezeréves Magyarországot:

a cseheké lett 62.321 km^2 , 3.567.575 lakos,
 az oláhoké lett 102.179 km^2 , 5.236.305 lakos,
 a szerbeké lett 63.520 km^2 , 3.760.070 lakos,
 az osztrákoké lett 4.035 km^2 , 292.588 lakos,
 az olaszoké lett 32 km^2 , 49.806 lakos.

Megcsonkított hazánknak maradt 92.679 km^2 , 8.598.574 lakosa.

Szomorú számok ezek, de miért kell számon tartanunk minden magyar testvérünket és minden talpalattnyi földünket? Jójj ki Gyurka, mondd el *Feleki Sándor* bácsi imáját!

Az ima

Ne csak akkor mondj imát te,
 Hogyha veszély fenyeget,
 Ha szomorú órák, napok
 Komorlanak teneked.

Ugy látja csak a jó Isten,
 Hogy őt el nem feleded,
 Ha párnádra ima közben
 Hajtod fáradt fejedet.

Kulesold akkor is imára
 Napról-napra két kezed,
 Ha boldogság napfényének
 Ragyogását érezed.

S ha azután fenyeget baj,
 Ne aggódjál sohasem,
 Éjjel-nappal Isten szeme
 Vigyáz reád odafenn.

Ne legyen nap, amelyiken
 Fohászt nem zeng ajakad,
 Ne legyen nap, melyen hála
 Szavaidból nem fakad.

Leküldi az angyalokat,
 Körülvesznek szeliden
 S mint a hullám, vihar után
 Bajod, gondod elpihen.

Igen csak a jó Istenbe vetett erős hittel és akarattal szerezhethük vissza azt a földet is, amelyhez ezeréves jogunk van s amelyhez egy évezred vérről-veritékkel megszentelt joga árán ragaszkodunk.

Most pedig álljatok föl, énekeljünk.

Fel, fel vitézek . . .

(Thaly K.)

Fel, fel vitézek a csatára,
 A szent szabadság oltalmára!
 Menydörög az ágyu, csattog a kard,
 Ez lelkesíti csatára a magyart!

Olvasás

Uljetek le! Vegyük elő az olvasókönyvet, olvasunk! Keressétek ki a KÉK PILLE című olvasmányt, könyvünk 8-ik lapján! (Váltogatott olvasás, értelmes és szép hangsúlyozással.)

A kék Pille

A méhes deszkáján egy nefelejcskék, kis pillangó jelent meg. Ismerem ezt a pillangóféléket. Mikor a nap már lehalványodott, ott rajzanak az erdő tisztásain, meg a kászálatlan réteken, a láncvirág fehér hópehelygolyói fölött. Néha egy-egy csoport összegomolyodik a virágok fölött és mint egy kék labda forog és alászállva a levegőben. Mi ezeknek az életük? Csupa gondatlanság, játék és vidámság.

A kis pillangóról Bozóki Ilonka jutott az eszembe, az én kék szemű, kékruhájú kis tanítványom. Ez is a mezőn él, a harangvirágok és kikericsok között, mert libapásztor. Kedves, fehérarcu kis gyermek; egész nap dalol, meg röpköd a mezőn. A minap, hogy a kőhídon megállottam, ott láttam a fű között. A fűzbokor árnyékában ült és egy bodzafadarabra öltögetett rongyokat. A fadarabból baba lesz, a rongyokból selyemviganó. Azután a fadarabot odaszorítja a kis szívéhez. Szereti. Mert a szívnek szeretni kell.

Csendesen álltam ott, mégis észrevettem. Fölugrott és hozzám futott. Atölelte a két lábamat, én pedig megsimogattam kender-színű, puha és meleg haját.

— Tudok még mindent, — szölt a kezemet fogva, — kérdezzem!

— Hát mondd meg, miért teremtett az Uristen?

— Azért, hogy őt szeressem, neki szolgáljak és üdvözüljek.

A szemei szinte könnybelábadtak a boldogságtól, hogy felelni tudott. Azután megmutatta a babáját. A babához adtam egy vörös selyempántlikát, ami a könyvemben volt; meg kifaragtam a baba fejét. No, még is csak különb bogár az ember, mint a pillangó, mert szeretni kíván.

Mondom, így eszembe jutott a Bozóki Ilonka, mikor a kis kék pillangó felém lebegett és leszállott éppen a macskám feje elé. A macska ott aludt a napon. Most azonban, hogy a pillangó odaröppent, megmozdult és az egyik lábával rákapott. Azután lomha mozdulattal visszavonta a lábát; a szemeivel hunyorogva megszagolta és tovább aludt.

A pillangó pedig ott maradt szétesett szárnyakkal, mint két kék virágszirom. Soha többé nem látja ez a virágok országát, nem kereng a napon a kis testvéreivel. Volt. Nincs. Arra gondoltam, hogy megütöm a macskát. De minek? A természet gyilkossá nevelte. Szerencséje volt mégis, hogy a kertajtó megzördülése elfordította tőle a figyelmemet. Ki jött? Egy gyászruhába öltözött sovány kis asszony. Egyenesen a méhes felé tart. Félrehárítja az útjába hajló alma-ágakat. Most megismerem: Bozókiné az Ilonka anyja. Sir.

— Ki halt meg, lelkem?

— A kis lányom.

— Az Ilonka?

— Az.

— Mi baja volt? Mi érte?

— Torokgyík.

Leült a deszkára és egy nagy fehér zsebkendőbe eltakarta az

arcát.

A macska már eltűnt onnan. Nekem mégis úgy rémlett, mint-ha a fák árnyékában egy másik hunyorgó szemű óriás, fekete szellem-macska lebegne el, amint a ragadozók szoktak: lomhán és nesztelenül.

Kiről szólt ez a szomorú történet? Milyen tanuló lehetett Bozóki Ilonka, mit gondoltok? Sajnáljátok-e Bozóki Ilonkát? Megtudnátok-e mondani, miért sajnáljuk őt? Talán, ti is ismertek ilyen jó, szorgalmas kisfiút vagy kisleányt, aki beteg lett s meghalt?

Miről jutott eszébe a tanító bácsinak Bozóki Ilonka? Miért éppen a kék pillangóról? Milyen volt Ilonka szeme is? Mi történt a kék pillangóval? És Bozóki Ilonkával? Milyen volt a sorsuk? Hasonlított-e a kék pillangó és Bozóki Ilonka szomorú sorsa egymáshoz? Miben?

Ki tudná ezt a mesét most szépen elmesélni a saját szavaival? Mondd el, Pali! Mit gondoltok, miért öltözött gyászruhába az Ilonka anyja? Kinek fájhatott legjobban az Ilonka halála? Miért az édesanyjának fájhatott legjobban? Kik szeretnek bennünket legjobban a világon? Ti is szeretitek édesanyátokat? Igazán? Van-e gonoszabb lelkű ember annál, aki megbántja, eltaszítja magát édesanyjától? Hogy mondja a költő, miért kell szeretnünk édesanyánkat, jójj és mondd el Károly!

Akinek a mellén . . .

Kelemen Andor költeménye.

Akinek a mellén
Gügyögtetek hajdan,
Szeressétek örömeiben
Védjétek a bajban!

S aki azután is
Titkos aggódással
Ugy kísérte lépteteket
Egy életen által.

Ki a kis bölcsőtök
Fölött éjszakázott,
Csókoljátok meg szemét, ha
Olykor könnytől ázott!

Féltő szívvvel lesve,
Hogy hol s merre járnak,
— Imádkozva ejtsétek ki
Nevét az anyának.

De ismeritek ti Petőfi Sándornak, a legnagyobb magyar költőnek is egy szép költeményét, amelyben öccsét inti az anyai szeretetre. Hogyan szól az, Pista?

„...S anyánkat, ezt az édes jó anyát,
Ó Pistikám, szeresd, tiszteld, imádd!
Mi ő nekünk? azt el nem mondhatom,
Mert nincsen rá szó, nincsen fogalom;
De megmutatná a nagy veszteség:
Ha elszólitaná tőlünk őt az ég...“

Sok gyermek bizony csak akkor érzi meg igazán, ki volt az édesanyja, amikor már elvesztette. Amikor már nincs többé.

Endrődi Sándor bácsitól is tanultunk egy szép költeményt, mondd csak el Karcsi!

Szülőkért

Akik minket gondjaikkal
Értem élnek, rám vigyáznak:
Áldd meg, Isten, két kezeddél
Jó anyámat, jó apámat!

Ti szeretitek szüleiteket? Mit köszönhettek szüleiteknek? Mivel tudjátok meghálálni az ő nagy jószágukat? Hogyan szól a negyedik parancsolat? (Atyádat és anyádat tiszteljed.) Miért kívánja Isten, hogy szeressük szüleinket? Mit mond a költő az olyan emberre, aki nent szereti szüleit? (Szabolcska Mihály: Édesanyámnak.)

Mikor egy-egy romlott,
Semmi embert látok:
Aki magának is,
Másnak is csak átok,
Akinek soh' sincs egy
Tiszta indulatja:
— Sirassátok meg szegényt, mert
Nem volt édesanyja!

Nyelvi ismeretek

Most pedig térjünk át abba az országba, amely édes hazánk népének nyelvét őrzi. Hogyan nevezzük azt a nyelvet, amit beszélünk? Miért nevezik anyanyelvnek? Kitől tanuljuk az első szavakat? (Édesanyánktól.) Tőle tanuljuk az első szót, az első imádságot, az első dalt, az édesanyától: ezért nevezzük azt a nyelvet, amit először beszélünk anyanyelvnek.

Mit olvastunk az előbb? (A kék pille című olvasmányt.) Ki mondta el nekünk ezt a szép történetet? (Gárdonyi Géza.) Milyen nyelven mondta el ezt a szomorú történetet? Mi is magyarul beszélünk.

Ki halt meg, lelkem? — kérdezte a tanító a gyászruhában levő siró asszonytól.

Az asszonynak felelnie kellett erre a kérdésre. Előbb azon kellett gondolkodnia, hogy mit feleljen rá. Mi előzi meg tehát a beszédet? (A gondolkodás.) Minek nevezzük azt a módot, amikor gondolatunkat szavakkal vagy írásban kifejezzük? (Beszédnek.) Mit közlünk beszédeinkkel? (Gondolatainkat.) „A kék pille“ című olvasmány több gondolatot fejezett ki. Egy-egy kimondott vagy leírt gondolatnak mi a neve? (Mondat.) „A kék pille“ című olvasmányban hány mondat van tehát? Olvasd el hangosan az első mondatot!

— A méhes deszkáján egy nefelejcskék kis pillangó jelent meg.

Mit mondott ebben a mondatban az író? (Megmondta, kijelentette, hogy a méhes deszkáján egy nefelejcskék pillangó jelent meg. (Hogyan nevezzük az olyan mondatot, amelyben valamit kijelentünk? (Kijelentő mondatnak.) Milyen jelet látunk a mondat végén? (Pontot.)

Olvasd ezt a mondatot:

— Hát mondd meg, miért teremtett az Uristen?

Mit csinál ebben a mondatban az író? (Kérdez.) Hogyan nevezzük az olyan mondatot, amelyben kérdezőnk valamit? (Az ilyen mondatnál kérdezőnk valamit, azért kérdő mondatnak nevezzük.) Nézd meg, mi van a mondat végén? (Kérdőjel.)

Olvasd a következő mondatot:

— Tudok még mindent, — szólt a kezemet fogva, — kérezzem!

Mire szólította fel ebben a mondatban a kis Bozóki Ilonka a tanító bácsit? (Arra, hogy kérdezzen!) Felszólította valamire a tanító bácsit. Hogyan nevezzük az ilyen mondatot? (Felszólító mondatnak vagy másként parancsoló mondatnak is nevezzük. (Mit látsz a mondat végén? (Felkiáltó jelet.) Mit teszünk az óhajtó vagy felkiáltó mondatok végére? (Felkiáltó jelet.)

Olvasd ezt a mondatot:

— Arra gondoltam, hogy megütöm a macskát!

Mit fejez ki ebben a mondatban az író? (Azt az akaratát, hogy meg akarta ütni gonoszágáért a macskát.) Ebben a mondatban óhajtó valamit az író. Hogyan nevezzük az ilyen mondatot? (Óhajtó mondatnak.) Az óhajtó mondatok végén is legtöbbször felkiáltó jel van.

Miről szól a „A kék pille“ című olvasmány? Mégis mi érdekel bennünket a legjobban? (Az, hogy mi történt.) Mit csinált a kis pillangó? Mit csinált a kis Bozóki Ilonka a réten? Mit cselekedett a tanító bácsi? Mi történt a kis pillangóval? Mit állított az író az emberről? (No mégis csak különb bogár az ember...) Ebben a történetben tehát mit csinált az író? (Állításait mondatokba foglalta.)

Ird fel a táblára ezt a mondatot:

— A macska ott aludt a napon.

Mi ebben a mondatban a kimondó, állító rész? (ott aludt a napon.) Mit csinált? Mit cselekedett? Mi történt? Mit állítunk? (aludt.) Ezt a kimondó, állító részt hogyan nevezzük? (állitmányi résznek.) Volna-e értelme a mondatnak, ha ez hiányozna belőle? Mit mondunk tehát az állitmányi részről? (Az állitmányi rész a mondatnak fontosabb része.)

Miről állítottuk azt, hogy aludt a napon? (A macskáról.) A mondatnak ez a szakasza mit nevez meg? (Azt, amiről állítunk valamit.) Kérdezhetünk tovább is: Mi aludt a napon? Mik rajznak az erdő tisztásain? Kik jöttek el mai ünnepünkre? Ki felel most?

A mondatnak azt a részét, amely megnevezi azt, akiről vagy amiről állítunk valamit, hogyan nevezzük? (Alanyi résznek.) Ez is fontos része a mondatnak? Hány főrésze van tehát a mondatnak? (Állitmány és alany.) Mi az állitmány? (Amivel állítunk valamit.) Mi az alany? (Az a szó, amely megnevezi a személyt vagy tárgyat, amelyről valamit állítunk.)

Hogyan kérdezőnk az állitmányra? Hogyan kérdezőnk az

alanyra?

Ird föl a táblára ezt a mondatot:

— Azután lomha mozdulattal visszavonta a lábát.

Mi ennek a mondatnak legfontosabb része? (Visszavonta.) Mi ez? Ezzel kérdezzük a többi mondatrésze: mi vonta vissza a lábát? Hogyan vonta vissza a macska a lábát? Mikor vonta vissza a macska a lábát? Mit vont vissza a macska?

A visszavonás tárgya a macska lába. Hogyan nevezzük a mondatnak azt a részét, amelyre a cselekvés vonatkozik? (Tárgy.) Miről ismerjük meg leggyakrabban a mondat tárgyát? (A t-jelről.) Milyen kérdésekre felel a tárgy? (Kit? mit?).

Mikor huzta vissza a macska a lábát? Azután. Mit fejez ki ez a szó? (A cselekvés idejét.) A mondatnak ezzel a részével tehát a cselekvés idejét jelöltük meg. Hogyan nevezzük ezt a mondatrészt? (Időhatározó.) Hogyan, milyen mozdulattal huzta vissza a macska a lábát? (Lomha mozdulattal.) Ezzel a mondatrészrel mit fejeztünk ki? (A cselekvés módját.) Mivel ezzel a mondatrészrel a cselekvés módját határoztuk meg, azért hogyan nevezzük ezt a szót? (Módhatározó.)

Milyen pillangó jelent meg a méhes deszkáján? (Nefelejcskék.) Ezzel a mondatrészrel mit bővítettünk? (Az alany értelmét.) Jeleztük vele a pillangó színét. Hogyan nevezzük ezt az alanyhoz tartozó mondatrészt? (Jelző.)

Melyek tehát a mondat bővítő részei? (A tárgy, jelző és határozók.) Milyen kérdésekre felel a tárgy, a jelző, a határozó? Milyen határozókat ismersz? Melyek a kérdéseik?

A példamondat alanyi része ez volt: a macska. (Ez az alany.) Mit jelent ez a szó magában? (Egy állatnak a nevét.) Hogyan nevezzük az olyan szót, amely valaminek vagy valakinek a nevét jelenti? (Főnév.) Milyen főneveket ismersz? Mondj tulajdonfőneveket! Mondj közösfőneveket!

Mit csinált a macska? Aludt. Van ennek a szónak egymagában is értelme? (Igen.) Mit jelent az állítmány legtöbbször? (Azt, hogy vagy valaki vagy valami cselekszik valamit.) Ezek a szók a mondatban állítanak valmit. Ha pedig magukban tekintjük őket, akkor hogyan nevezzük a cselekvést jelentő szókat? (Ígék.) Milyen szófajokat ismersz még?

Miért kell megismernünk nyelvünket? (Hogy jól tudjuk használni.) Fontos az, hogy mindig pontosan azt tudjuk mondani, amit gondolunk? Igen, azért fontos az, hogy anyanyelvünket minél jobban megismerjük. Tudjátok mit mondanak a nyelvről? (Nyelvében él a nemzet!) Igen, a nyelv kifelé elválasztja egymástól az egyik nemzetet a másiktól, befelé pedig az a láthatatlan kötelék, ami összefűzi, eggyé teszi a magyarul beszélőket. A nyelv tehát nemcsak pusztán a gondolat hordozója, hanem több is ennél: benne van kifejezve a magyar lélek tulajdonsága is. Hallottátok már ezt: Esik. Villámlik! Egyetlen szavak ezek, mégis megértjük őket. (A német két szóval mondja: Es regnet.) Mit mutat ez a rövidség? Azt, hogy a magyar ember rövidszavu, de amit mond egy-két szóban, az világos és érthető. Tíz hónapi munkánkban so-

kat beszéltünk édes anyanyelvünkről, annak szépségeiről. Most is arra kérlek benneteket, hogy ezt a szép, nekünk a világon legszebb nyelvet őrizzék meg olyan szépnek és tisztának, ahogyan azt itt tanultátok az iskolában. Azt mondja a költő is, hogy „Árpád magzatja nem enyészhet el, míg ajkán a halhatatlan magyar nyelv hangjai zengenek.“

Földrajz

És most mégis több millió magyar testvérünk él idegen elnyomás alatt, akiknek nem szabad édes magyar nyelvünket beszélniök, nem imádkozhatnak a jó Istenhez azon a nyelven, amelyet anyjuktól tanultak, csak magukban, nem dalolhatják azokat a szép és felejthetetlen magyar dalokat, amiket édesanyjuktól, dajkájuktól tanultak. Miért van ez gyermekek? (Mert megcsönkítették hazánkat.)

Nézzetek a térképre, gyerekek! Mutasd meg Pista, hol van a mi hazánk! Ugy-e, milyen szép kerek, akár egy szép cipő! Ezt a drága földet tördelték most darabokra embertelenül. Pedig kié volt és kié lesz ez a föld? A miénk. Mienk volt ősi jogon, mert őseink szerezték ezer évvel ezelőtt vérrel, karddal s utódaik oltalmazták és védelmezték hősieken egy évezred viharában. És hány-szor tört e hazára eget-földet rázó vihar! És ma mégsem ekkora a mi hazánk! Nem tudtuk megvédeni hazánkat ellenségeinktől, akik azonban nem igazi ellenségeink voltak, — mert azokat mindig megverte a magyar, — hanem belülről rágó, belül örlő, saját testünket emészto fergek döntötték porba hazánkat. Elvesztettük őseink szerzeményét, elvesztettük egetkarcoló hegyeinket, zugóerdeinket, tömérdék vadjával, Alföldünkre futó folyóival, bányáiban rejlő aranyával, ezüstjével, sójával, szenével, drága kincseivel.

Hogyan történhetett meg ez a szörnyűség?

Mikor vége lett a háborúnak, amelyet nem mi akartunk, hanem ellenségeink, katonáink még idegen földön állottak minde-nütt. Veretlenül várták a parancsot, hogy mitévők legyenek. Ide-haza azonban sokan voltak, akik az ellenséggel cimboráltak s ezt üzenték győzedelmes katonáinknak a harctérre:

— Ne harcoljatok tovább, katonák, miért ontánatok véreteket? Tegyétek le fegyvereiteket s jöjjetek haza. Mi jó barátságban vagyunk ellenségeinkkel, elintézzünk majd mindent...

Mit gondoltok gyermekek, igaz volt ez? Ugy-e, a legnagyobb hazaárulás volt!

Katonáink pedig látva azt a fejetlenséget, ami a harctereken keletkezett erre a szörnyű üzenetre, csakugyan elhagyták fegyvereiket s hazajöttek. Itthon aztán kitört a zendülés. A király, IV. Károly elmenekült s az igazi hősokeket, hazafiakat elfogták, börtönbe zárták. Árulók vették kezükbe a hatalmat, akiknek kisebb gondjuk is nagyobb volt a haza megmentésénél.

Igy vesztettük el ezer éves szép hazánkat!

Mert mi történt ezalatt? Északról a csehek gyáva népe, ke-

letről a mindig megvert oláhok, délről pedig a hazájukból kikergetett szerbek kisebb csapatokban belopózkodtak hazánkba és egyre-másra foglalták el, — dehogyan foglalták, azt karddal kell! — vették hatalmukba a legszebb magyar városokat, legtermékenyebb vidékeinket, kincset rejtő gazdag hegyeinket. A Felvidéket, Erdélyt s a Bácskát, Bánátot. És hol voltak a magyarok? Kérdezhetitek most tőlem? Hol voltak? Itthon és nézték üres kezekkel a döllyfős és fennhéjázó idegeneket, mint veszik birtokukba legdrágább kincseinket! Hiszen nem volt fegyver, az kint maradt a harc-tereken, nem volt vezér, aki élére állott volna a magyarságnak, mert hazaárulók tartották kezükben a hatalmat.

A betolakodó és zsákmányra éhes szerbek, oláhok és csehek pedig szépen elhelyezkedtek új szerzeményeiken, ahol első és legnagyobb gondjuk az volt, hogy kiirtsanak mindent, ami magyar. A magyarokat, akik hatalmuk alá kerültek, bántalmazták, kínozták egyetlen bűnükért: magyarságukért. Tudjátok-e, gyermekek, miért bántották, üldözték őket? Mert félték tőlük. Igen, mert attól félték és félnek ám ma is, hogy ez az ezer éven át dicsőségesen harcoló nép megújja egyszer a rajta esett szegényt s pusztá ököl-lel is kiveri őket a Kárpátok határain! Így lett Nagy-Magyarországból Csonka-Magyarország...

Jöjj ki András, szavald el azt a költeményt, amelyet Móra a László bácsi írt:

Volt, van és lesz!

Csodálatos csillag	Keresztre szegeztek,
Vagy te, ősi földünk:	Félig eltemettek.
Minden porszemedben	Véres vergődésed
Ezer évet őrzünk.	Ezer ország nézte...
Vihart álló óre	Nem haltál meg mégse!
Te voltál Keletnek!	Mert volt, van és lesz is:
És álnokul mégis	Igazság az Égbe!

Ti is ezt hiszitek, gyermekek? Akkor hát lássuk, csakugyan szeretitek a hazátokat! Mert aki hazáját szereti, annak ismernie is kell azt. Nem szereti az a hazáját, ki annak földjét jól meg nem ismeri!

Több, mint ezer esztendeje, hogy magyar őseink messze keletről utra kelve, e földre léptek. Mutasd meg Géza, honnan jöttek őseink e hazába? Sok harc után jutottak ide, mit gondoltok? Mikor aztán letelepedtek, mit alkottak e földön? Hogyan nevezzük azóta ezt a földet? (Magyarországnak.) Nagyon sokszor kellett ezt a hazát idegen népekkel szemben megvédelmezniök a magyaroknak, de ezer éven át dicsőséggel megtartották őseik örökét. Az ország területe sokszor változott, nagyobbodott, kisebbedett, de elvenni nem tudták tőlük és azon „megfogyva bár, de törve nem“ ma is magyarok népe él.

Mivel ismertet meg hazánk földrajza? (A földdel, annak népével, a nép munkájával, foglalkozásával, életével stb.) Mire tanít meg még a földrajz? (Megtanít arra is, hogy mit és hogyan termelünk, miben gazdag vagy szegény országunk.)

Hol kezdődik a mi hazánk? Mindnyájunknak a szülőföldnél. Kezdjük tehát mi is hazánk földrajzát azon a részén, ahol születünk. Hol van a mi szülőföldünk? Mutasd meg a térképen, János! Mit ismertél meg legelőször, amikor még kicsi gyermek voltál? (A szobát, majd a házat, udvart, kertet, a szomszédságban lévő házakat, utcákat, majd a határt is megismertük.)

Hogyan ismerhetünk meg egy vidéket igazán? (Ha bejárjuk, beutazzuk.) Igen, a tapasztalás a legjobb tanítómester. Hazánkat is be kellene járnunk, hogy jól megismerjük, de hányan nem tudják ezt megtenni, mert ehhez bizony pénz kellene, meg sok idő.

Meg kell hát elégednünk azzal, hogy meghallgatjuk azok elbeszéléseit vagy elővassuk azoknak leírásait, akik bejárták az ország egyes vidékeit. Mi hogyan tanultuk meg hazánk földrajzát? (Könyv és térkép segítségével.) Mi a térkép? (Valamely vidéknek felülről való nézésben való képe, melyen a városok, községek, hegyek, vizek mellett azok neveit is megtaláljuk.) Mit ábrázol a térkép? (Síkvidéket, hegyvidéket, folyókat, tavakat, községeket, városokat, határokat, azonkívül látjuk rajta az utakat, továbbá azt, hogy merre és milyen messze vannak egymástól az egyes helyek és még sok más is.)

Nézzünk most szülőföldünk térképére! Milyen a lakóhelyünk környéke? (Sík, dombos, vagy hegyes vidék?) Milyen domb, hegy van a határban? Milyen patak, folyó s milyen tavak vannak községünk határában? Mennyi lakosa van a legutóbbi népszámlálás eredménye alapján? Mikor volt utoljára népszámlálás? (1930.) Miből él legnagyobbbrészt községünk lakossága? Miért foglalkoznak legtöbben mezőgazdasággal? (Termékeny földü vidéke van, méréskelt az éghajlata, jó a talaja stb.) Miből termel legtöbbet? Mit ad el községünk lakossága a szomszédos községek lakosainak? Mit visznek községünkéből távolabbi vidékre, Budapestre, külföldre? Miből épülnek a házak és hogyan építik itt a házakat? (Vályogból, mert az Alföldön általában nincs kő, viszont a téglá és szállítása még sok pénzbe kerül.) Miből készítik a házak födelét? Honnan szállítják ide az építőanyagokat? Milyen építőanyagokat hoznak községünkbe? Milyen részekre oszlik községünk? Milyen nevezetesebb utcái vannak? Melyek nevezetesebb középületei? Mik a középületek? Hány temploma van? Melyek községünkhöz legközelebb fekvő községek, városok és milyen távolságra vannak községünktől? Mennyi idő alatt érhetők el községünkéből gyalogosan, kerékpáron, kocsival, vonattal, esetleg autóbusszal stb.

Látjátok, ez mind rajta van lakóhelyünk térképén. Mi tehát a térkép? (Egy terület kisebbített képe.) Hogy vannak feltüntetve a térképen a folyók, hegyek, utak, városok, községek? (Mintha felülről néznénk azokat.) Hogy nevezzük a felülről nézett képet a ház utca, községnél? (Alaprajz.) Megvan-e a térképen mindaz, ami a valóságban van? (Nincs meg, csak a fontosabb dolgok.) Mutatja-e, hogy pl. mi terem a szántóföldeken? Megmondja-e, hogy milyen a talaj? Hát a mi iskolánk rajta van-e? Tehát mi nincs rajta a térképen? (Élőlény — ember, állat, növény, — nincs rajta se fény, se árnyék.)

Mutasd meg Sándor községünk térképén, hány utcán át érsz az iskolához? Jöjj a nagy térképhez Gyula! Nézd meg hányszorosan kisebbitett képe ez a térkép hazánknak? Milyen számot látsz alatta? Mit jelent ez a szám? Mire használható föl ennek tudását? Mérd meg rajta a Balaton hosszát, községünknek Budapesttől való távolságát légvonalban. Vasuton! Mérd meg hány kilométer távolságra vagyunk a legközelebbi községtől. A legközelebbi várostól! A személyvonat óránként átlag 30 km-t halad; mennyi idő alatt juthatunk el személyvonattal községünkben a legközelebbi városba? Hazánk fővárosába, Budapestre?

Mutasd meg a főirányokat Géza! Melyik égtáj felé van tantermünk ajtaja? Merre fekszik községünk a Dunától (Tiszától?) Merre van tőlünk a Balaton? Allítsuk be most pontosan térképünket s mutasd meg, hogy merre kellene elindulni a tanteremből, hogy irányváltoztatás nélkül Kolozsvárra, Fiuméba, Kassára, Ujvidékre érjünk?

Nézzük meg térképünkön a folyók mellé irt számokat! Mit jelentenek azok? Mi az a tengerszin feletti magasság? Községünk milyen magasan van a tengerszin felett? Nézzétek meg ezen a térképen a hegyeket s olvassátok le róluk a számokat! Mit jelentenek ezek a számok?

Nézzük meg a térképen a Szávába és a Dunába ömlő, délfelől jövő folyókat! A medence határától kövessük nyugat felé a Szávát, Drávát, Murát, Rábát! Állapítsátok meg, hogy a délen és nyugaton levő völgyek és hegyek milyen irányuak? Van-e községünk határában medence?

Mely folyókból tevődik össze a Bodrog és a Sajó? Milyen vereket ismertek a Tiszáról? Miért lassul meg a folyó, ha a hegyek közül kilép? Figyeljük meg a Magyar Medence vizeit, merre folynak mind? Milyenné teszi a Kárpátok koszoruja országunkat? Miért mondjuk medencének, mihez hasonlít? Lehet-e ezt az egységes területet részeire bontani? Hogyan van egymásra utalva a város és a falu? Hogyan van egymásra utalva az alföld és hegyvidék? Mit ad az alföld a hegyvidéknek? (Gabonaféléket, terményeket.) Mit ad ezért cserébe a hegyvidék? (Ipári nyersanyagokat, vasat, szenet, fát stb.) Megélhet-e egymás nélkül tehát ez a két vidék? Tartható-e tehát sokáig az igazságtalan trianoni béke? Még a természet sem engedi!

Mutasd meg milyen részeket vettek el tőlünk Trianonban! Kik vették el a Felvidéket? Hol van most a magyar határ északon? Mit vettek el az oláhok? Mutasd meg a határt! Mit vettek el a szerbek? Mit veszítettünk a Felvidéken nyersanyagban? Városokban? Mit veszítettünk el Erdéllyel? A székelyek hol élnek? Mely vármegyék a székely-megyék? Kik a székelyek? Milyen uralom alatt élnek most a székelyek? Hegyeinket, folyóink nagy részét, ásványainkat, erdőinket, termő földjeink egy részét elvették. Maradhat ez így sokáig, gyermekek? Ki tudja megmondani, miért nem? Pedig mennyi, mennyi derék magyart áldoztunk fel a háboruban? Több mint hatszázezer derék vitéz maradt ott holtan idegenben. Más részük pedig itthon tengeti életét, mint béma, rokkant. De

szólaltassuk meg költőinket s az ő szavukkal fejezzük ki érzelmeinket.

Lajos, szavald el, mit tudsz a térképről!

A térkép

Zórád Eta költeménye

Bandika egy nagy térképet
Rajzolgat serényen,
Magyarország határait,
— Amilyen volt régen.

Van előtte papir, körző,
Színes iron, tinta.
Nemsokára olyan a rajz, —
Akáresak a minta.

És másnap az iskolában
— Bandi felel éppen —
Tanító ur az ő rajzát
Tartja a kezében.

Elég, fiam! Nagyon jól van!
Szorgalmas vagy — látom,
De a rajzod nagyon tul megy
A mai határon.

Én Csonka-Magyarországot
Rajzoltattam mára,
Ez pedig az országunknak
Régi nagy határa!

Igen, tudom! — felel Bandi
— Könnyes szemmel, bátran,
De a magyar nem férhet el
Ilyen szűk határban!

Elszorul a szívünk, ha azokra a szegény, idegenbe szakadt magyar testvéreinkre gondolunk, akik bár szülőföldjükön maradtak, mégis hontalanokká váltak. Erről szól a következő kis költemény, szavald el, Péter!

Balogh Pista hazavágújik

Mézes János költeménye.

A kis Balogh Pistát
Nyáron messze vitték,
Ahol sok a fenyő
S csupa hegy a vidék

Óriás kősziklák
Nyúlanak az égre
S a fenyő zöldjének
Schol sincsen vége.

Édesapja, anyja
Gonddal veszik körül,
De a Balogh Pista
Semminek sem örül.

Nézi a hegyeket
S szeme könnybe lábad:
— Én édes jó apám,
Legszebb a te házad...

— Ott az alma, körte
Érik most a fákon...
És jaj, e hegyekben
A Kárpátot látom!

A mi édes hazánk
Elerozott kinesét.
Menjünk édesapám,
Menjünk haza innét!

Ne menjünk el onnan,
Mig én nagy nem leszek...
Visszajön a Kárpát,
A fenyők, a hegyek!

Mit gondoltok, miért vágyott haza a kis Balogh Pista? Talán azért, mert nem tetszett neki a vidék? Vagy talán az szomorította el kis szívét, hogy látta szenvedő magyar testvéreit?

Trianon sebének égetése, fájdalma nem írható ki egyetlen ma-

gyar lelkéből sem. Eleinte kitörő sóhajokban, ma pedig minden-napi imánkban huzódott vissza az a gondolat, hogy ezeréves or-szágunkat újból egyé, nagyvá, boldoggá tegyük.

Jöjj ki Gyurka, szavald el, mit tudsz a Tiszáról?

Szőke Tisza

Bagdy István költeménye.

Szőke Tisza haragjában megáradt,
Szilaj habja elszakítja a gátat,
Haragszik, mert azt végezték felőle,
Hogy a magyar az oláhnak,
Csehnek, rácnak
Adjon jussot belőle.

Tisza vizét magyar könnyesepp táplálja,
Nem is lehet, nem is lesz más gazdája,
Beszélhetnek Párisban mit akarnak,
De a Tisza minden cseppje
Mindörökre
Csak megmarad magyarnak!

Most pedig, ez ünnepélyes pillanatban, amikor sokan közü-letek elhagyják iskolánkat, énekeljük el a magyar imádságot. Áll-jatok fel! (A hangot a tanító adja meg, azután mindenki énekel.

Isten áldd meg a magyart,
Jó kedvvel, bőséggel,
Nyujts feléje védő kart,
Ha küzd ellenséggel.
(Balsors akit régen tép,
Hozz rá vig esztendőt,
Mebühnődte már e nép
A multat s jövőndőt.)

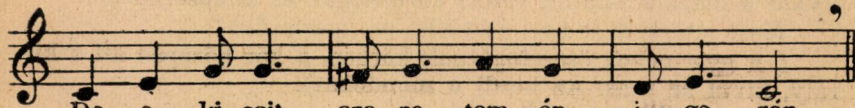
A Himnusz után elénekeljük a következő kis dalt is:

Élénken

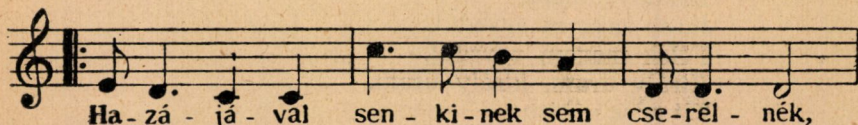
Népdal

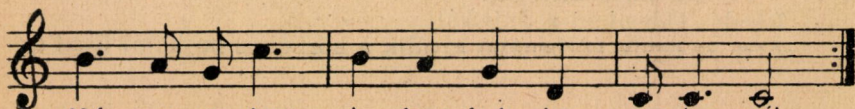
Nágy a vi-lág, ki-csiny ben-ne a ha-zám,

De e ki-csit sze-re - tem én i - ga - zán.

Ha - zá - já - vál sen - ki - nek sem cse-rél - nek,

Má - sutt tu - dom, i - lyen bol - dog nem len - nek.

Testgyakorlás

Tudom, kifáradtatok már egy kicsit, most hát kimegyünk tiz percre az udvarba s játszunk. (A tanteremben kinyitják az ablakokat.)

Játsszunk „K a p u s - j á t é k”-ot, gyermekek!

A gyermekek sorba állva, egymás kezét megfogják, láncot alkotnak. A legelső köztük a vezér. Két másik gyermek előttük áll, összefogott kezüket föltartják: ez a kapu. Azután elkezdik a párbeszédes mondókát:

Vezér: Kakas, Isten jónapot!

Kapus: Réce-ruca fogadja...

Ki s ki népei vagytok?

Vezér: Lengyel László jó királyunk.

Kapus: Az is nekünk ellenségünk.

Vezér: Miről való ellenségtek?

Kapus: Minapában itt járatok,

Hidunk lábát eltörtétek,

Meg se csináltátok.

Vezér: Ácsok vagyunk, ácsorogunk,

Fenyőfából kifaragjuk,

Ingyen aranyozzuk.

Kapus: Hol vettétek az ingyenaranyat?

Vezér: Fölmentünk Boldogasszonyhoz.

Kérvén kértük, adván adta.

Kapus: Hazudtok, mert loptátok!

Vezér: Se nem csaltuk, se nem loptuk,

Maga jószántából adta.

Mi a kapu váltsága?

Kapus: Egy aranyalma.

(Erre megindul a vezér mögött álló sor és egyenként átbujnak a kapun, miközben ezt dalolják):

Nyissad asszony, kapudat,

Hadd kerüljem váradat.

(A legutolsó átbujó előtt azonban a kapusok leeresztik a sormópót és visszatartják, vagyis elvámolják. Ezután újra kezdődik a játék s megy mindaddig, míg a vezérnek elfogy minden népe. Ekkor a magára maradt vezért körülfogják és kitapsolják.)

Most játszunk „u t a s - j á t é k”-ot, gyermekek!

(A gyermekek összefogóznak körben, a kör közepén áll a király, kívül az utas. Az kezdi a mondókát):

Utas: Hajlik az erdő,

Zöldül a mező,

Járok magam egyedül,

Félek magam egyedül.

Király uram, király uram.

Kit adsz nekem,

Kit haza kísérek?

Király: Odaadom a Juliskát.

Erre az egyik körbenálló kiválik a körből és bujkálni kezd az

utas elől. A király maga is bujtatja. Ha az utas nem tudja elfogni, ezt mondja:

— Nem szeretem én ezt,
Nem kedvelem én ezt,
Rut ő maga, rut ruhája,
Rongyos a bundája.

(Akkor a király más lányt nevez meg utitársnak, mindaddig, míg az utasnak sikerül egyet megfogni. Akkor ezt mondja:)

— Szeretem én azt,
Kedvelem én azt,
Szép ő maga, szép ruhája,
Pátyolat ingválla...

(Igy folyik tovább a játék, amíg mindenki sorba kerül.)

Beszéd és értelemgyakorlat

Nagyon szépen játszottatok, remélem ki is pihentétek magatokat. Most hát folytatjuk ünnepélyünket. Mindenki kint volt játszani? Mit csinált itt a tanteremben a hetes addig, amíg ti kint játszottatok? (Szellőztetett.) Miért kell szellőztetni? Különösen mikor szükséges a szellőztetés? (Amikor sokan vagyunk egy helyiségben.) Otthon is szoktatok szellőztetni? Hogyan?

Bizony, sok olyan család van, ahol nem szellőztetnek elég gyakran. Miért káros az, ha nem szellőztetnek elég gyakran? Mi történik a szobában lévő levegővel? Egészséges-e a rossz levegő? Mi rontja a levegőt? (Az ember és az állat is, mert lélekezéskor fogyasztja.) Csak az ember és az állat rontja a levegőt? (Nem, rontja a petróleummal, gázzal való világítás is.) A villany miért nem rontja? rontja a rossz fűtés, az emberi test kipárolgása, az ételek gőze, továbbá a házban tartott állatok és éjjel a szobanövények is.

Csak az ablakon tudunk szellőztetni? (Nem a legtöbb lakás a falak likacsain, az ajtók és ablakok hézagain keresztül is szellőzik. De szellőzik a fűtött kályhán is, ez a természetes szellőzés azonban nem elég.) Mikor szellőzik ki gyorsabban a szoba: télen vagy nyáron? (Télen a fűtött lakás gyorsabban, nyáron nehezebben szellőzik.) Miért kell az ablakok felső szárnyát is kinyitni szellőztetésnél? (Igy alaposabban kiszellőzik a szoba és gyorsabban is.) Miért egészséges nyáron a nyitott ablaknál való alvás? Hogyan szellőztetnek olyan helyeken, ahol sokan vannak együtt, mint pl. iskolában, hivatalban, színházban? (Ott állandó szellőztető készülékek vannak.)

Miért szellőztetünk tehát? (A tiszta levegő egészségesebb.) Miért kell nektek egészségeseeknek lennetek? Bizony, szegény hazánkban ma sok béna, nyomorék, munkaképtelen van. Megfogyatkoztunk. Hol lesznek az erős munkáskezek, amelyek a nemzet, az ország javát előmozdítják? Bizony fiaim! Ti vagytok a jövő reménye! Ti vagytok a jövő nemzet! A Ti vállaitokon nyugszik a jövő Magyarország sorsa! Ezért kell nektek egészségeseeknek, munka-

birónak lennetek! Mert csak az a nemzet lehet boldog, nagy és hatalmas, amelynek erős, egészséges fiai vannak!

Pedig de sok szegény, beteg embert látunk az utcán, különösen ma. Hát hogyan, talán azért van annyi beteg és azért látunk annyi temetést, — fájdalom sokszor egészen kis gyermekeket, — mert szegénység van? Nem bizony! A szegénység még nem jelenti azt, hogy most már beteg lesz tőle az ember. Miért van mégis ma annyi beteg ember? (Mert nem tudják egészségüket megőrizni.) Igazatok van gyermekeim, sehol Európában nem hal meg annyi gyermek, csecsemő, mint nálunk; sehol Európában nem pusztul el időelőtt annyi fiatalember tüdővészben, mint nálunk. Nézzétek csak azt a képet a falon! Mi van arra irva, olvasd csak Kálmán!

„Magyarországon minden hetedik percben meghal egy ember tüdővészben!”

Bizony nagyon szomorú ez. Dehát miért pusztulnak el tüdővészben ennyien? Azért, mert sokan, nagyon sokan nem tudnak egészségesen élni, nem tudják megóvni szervezetüket a betegségektől. Hogyan óvhatjuk meg testünket, egészségünket a betegségektől? (Tisztasággal, testünk edzésével, helyes táplálkozással, szellőztetéssel. (Miért fontos az egészség szempontjából a tisztaság? (Mert a betegséget okozó gombák a piszkot szeretik leginkább, ott jobban szaporodnak.) Szabad-e, szép-e, művelt emberhez illő-e a köpködés? Miért utálatos dolog és miért veszedelmes? Hová kell köpetünket gyűjteni? (Köpőcsészébe.) Mi van a köpőcsészében? Mikor váltjuk a vizet? Van még egy csunya szokása sok embernek: az orrfuvás. Mit kell erre használnunk? Igen, zsebkendőt. Mivel dolgozunk? A kezünkkel. Ugy van, kezünkkel dolgozunk a legtöbbet, ez fogdos meg mindent. A gondatlan ember munka után egyszerűen az asztalhoz ül és nekilát az evésnek. Helyes ez, gyermekek? Miért kell megmosni a kezet? Mivel mossuk meg tisztára? (Szappannal, körömkefével.) De van a betegséget okozó gombáknak még egy másik fészke is. Mi az? (A száj.) A lélekzés alatt ugyanis magunkba szívjuk annak a helyiségnek levegőjét, amelyben dolgozunk. A beteg ember lehetével sok ilyen gomba jut a levegőbe, amit aztán az egészséges ember szív be. Ezért kell a szellőztetés, meg a száj és fogak ápolása. Hogyan ápoljuk szánkat és fogainkat?

Látjátok, gyermekek ezek terjesztik a betegségeket hazánkban, ezek a testüket nem ápoló felnőttek és gyermekek, ezért hal meg minden 7-ik percben egy magyar ember tüdővészben, mert nem tudja testét okosan ápolni. Vannak, akik még a mosakodást is csak úgy végzik, mint a macska. Helyes ez? Hallgassátok meg csak Somlyó Zoltán bácsi szép versét a tisztaságról:

Tisztaság

Be jó a fehér tisztaság,

A tüzhely mellett, konyha padján:

Hol tiszta tálból tiszta kéz

Merit a béke tiszta napján .

Be jó a tört derék alatt

A lepedőnek tiszta vászna,

Mikor nyugalmas éccakán

A tisztaság vigyáz a házra.

Be jó, mikor a gyermeket
Tiszta szülői szó megint,
Mig kint az ablak függönyét
A tiszta szellő meglegyinti.

És tiszta víz és tiszta kéz
S szemeknek tiszta, hü világa...
És tiszta szív és tiszta könny:
Lélek ártatlan tisztasága...

S a virág tiszta illata!
Ó. bazsarózsák, tulipánok!...
Fehérterítés asztalok
Mellett a tiszta délutánok...

Ó, tisztaság, te adsz erőt
A mindenhez való túsra,
Te vagy az igaz emberek
Egyetlen uri fényűzése.

Most pedig jöjj ki Gyula, mond el, hogyan kell élni a mai magyar gyermekeknek!

Igy éljétek gyerekek

Takács Edith költeménye.

Akartok-e nagyra nőni,
Minden munkát játszva győzni?
Hosszu, vidám életet
Akartok-e gyerekek?
Ha akartok: jöjjetek,
Elmondom, mit tegyetek.

Innotok kell három jót:
Vizet, tejet, kakaót.
(Kávét, teát sohasem!
Bort és sört se, kedvesem!)
Sok zöldséget egyetek,
Vaját, barna kenyeret,
Sok gyümölcsöt, főtt tésztát,
Babot, lencsét, burgonyát.
Húst is, — de csak keveset,
(Nem vagytok ti tigrisek!)
Igy lesz rendbe gyomrotok,
Szép nyugalmas álmotok.
S ahhoz jó az éjtszaka,
Kinek nyitva ablaka!
Szeressétek a vizet,
Hideget és meleget,
Tiszta legyen arc és kéz,
Nyak és láb és minden rész!

A szemetek csillogjon,
Fogatok is ragyogjon.
Egyenesen üljétek,
Délcegnyalokán lépjétek!
Torna, játék szaladás
Erősít, mint semmi más,
Csakhogy künn a szabadban,
Nem a fülledt szobában!
Erdő, mező, napsugár,
Téli hideg, meleg nyár
Édizi meg a testetek,
Ki a napra menjétek!
Végül, kedves gyermekek:
Mindent vigyan tegyetek!
Akkor izlik mind e jó,
Ha a kedvünk mosolygó,
Még a munka sem nehéz,
Ha könnyíti nevetés!

Elmondtam, mit tegyetek,
Igy éljétek gyerekek!

Mindnyájan tudjátok ezt a kis verset, éljétek hát eszerint
egész életetekben, akkor soha sem lesztek betegek!

Természeti és gazdasági ismeretek

Mit hoztál magaddal uzsonnára, Sanyi? (Kenyeret.) Ki sü-
tötte azt a kenyeret? (Édesanyám.) Az izletes lehet. Honnan vet-
tétte a lisztet, amiből sütötte a kenyeret édesanyád? (A malom-
ban őrlöttete édesapám. (Miből lett a liszt? (Buzából.) Hol termett
az a buza? (A földünkön.) Ki művelte meg a földeteket? (Édes-

apám.) Bizony, nagy útja van annak, amíg az izletes cipó az asztalra kerül. Dehát ha még csak ennyiből állana, más is kell ám ahhoz, hogy cipó párologjon az asztalon, mint föld, meg buza, meg malom. Mit gondoltok, micsoda? (Az Isten áldása.) Igen. Ez a legfontosabb. És miben várja a gazda az Isten áldását? (A jó időben.) Igen, a jó időjárásban.

Hol tud megélni a növény? (Ahol elegendő meleg, csapadék és jó talaj van.) Mi az a csapadék? (Eső, hó, jég, harmat, dér.) Hát hol élhetnek meg az állatok? (Az állatok csak ott élhetnek, ahol növények vannak.) És végül hol élhet meg az ember? (Az ember csak ott élhet, ahol növények és állatok vannak.)

Azt mondtad az előbb, hogy a jó időjárás az Isten áldása. Mi az a jó időjárás? Milyen égővben fekszik a mi falunk? Mit jelent az, hogy a mérsékelt égővben van? (Rendesen megjön a tél, tavasz, nyár és az ősz.) Ez azonban még nem elég. Ha igazán meg akarjuk tudni, hogy szülőföldünk lakosságának gazdálkodását hogyan mozditja elő az éghajlat, az időjárás, akkor még mást is kell néznünk. Mit? Honnan kapunk leggyakrabban szelet? (Nyugatról és északról.) Miért fontos ez? (Mert nyugatra van tőlünk az Atlanti óceán, melynek párás levegőjéből jön hozzánk a legtöbb eső.) Mikor vannak leginkább a nyugati szelek? (Tavasszal és korán nyáron.) Télen milyen szelek fujdogálnak inkább? (Északi vagy keletiek.) Miért hidegek ezek? Mutasd meg a térképen, milyen országok vannak hazánktól északra és keletre? Esik-e sok eső községünkben? Mennyi az évi esőmennyiség milliméterekben átlagos számítás szernit? (500—600 mm.) Mit jelent az, hogy az évi átlagos esőmennyiség 500—600 milliméter? (Ha az évi eső vize nem szivárgott volna be a földbe, nem folyt volna el s nem párologott volna el, akkor ennyi milliméter víz borítaná községünket.) Mutasd meg, milyen nagy víztömeg borítaná községünket? Elég-e ez az esőmennyiség a gazdálkodáshoz? Hogyan pótolják a hiányzó esőt? (Öntözéssel.) Miből öntöznek? (Patak, folyó vagy kutakból.) Milyen növényeket termelnek leginkább községünkben? (Rozsot, tengerfűt, burgonyát stb.) Miért rozsot s miért nem búzát? (Mert a homokos talajon jobban terem a rozs.) Igen? Tehát a talajnak is van köze a terméshez? Milyen talajokat ismeresz? Melyek a jobbak? Milyen talaj van községünk határában? Milyen növények természetűek az agyagos talajban? A humuszban? Hová teszik azt a sok rozsot, amit községünk lakói termelnek? Hiszen annyit nem tudnak megenni? Hová szállítják a termés egy részét? Így látja el a falu a várost. Honnan veszitek a szerszámokat, gépeket? Ezeket meg a város adja a falunak. Látjátok, így van egymásra utalva a falu és a város. Mind a kettőnek megvannak a maga termelvényei. Ezeket kicserélik egymással.

Mi van a házak mellett, illetve a házak mögött? Mit művelnek a kertekben? (Konyhakerti növényeket és gyümölcsöt.) Milyen konyhakerti növényeket termelnek nálunk? És milyen gyümölcsfákat? Mit csinálnak a termett gyümölcselel? Hová szállítják egy részét? Hogyan kell gondozni a gyümölcsfákat? Mik segítenek ne-

künk a gyümölcsfák gondozásában? Igen, a madarak. Szabad-e hát a madarakat bántani? Nem bizony. Ők a mi kis ingyen kertészeink. Ha madarak nem segítenének a hernyózásban, bizony nehezen kerülne asztalunkra az a sok piros alma, körte, barack és sokféle más gyümölcs. Viszont ezen hasznos munkájukért cserébe csak téli gondozásukat kéri. Hogyan kell gondozni télen a hasznos madarakat? Na, jöjj ki Géza, mondd el azt a szép költeményt, amit a madarokról írt Benedek Elek bácsi!

Ne bántsd a madarat!

(Hadifogoly levele a fiához.)

Fiam, immáron három éve,
Hogy csak álmomban láttalak.
Fekete hajam hófehérre
Vénült e három év alatt.
Három bús év... Óh, több volt ennél.
Több volt nekem háromezernél,
Fogolynak egy év pillanat.
Fiam, ne bántsd a madarat!

Gyermekkorom szép idejére,
Hej, mostan mennyit gondolok!
Hogyha még egyszer visszatérne,
Másként történe sok dolog...
Kalitkát többé nem faragnék,
Dalos madárnak békét hagynék
(Lépvesszőmre, jaj! hány ragadt!)
Fiam, ne bántsd a madarat!

Van-e kalitkád? Ugy-e nincsen?
Törd össze mindjárt, hogyha van.
Nézd, engem hogy megvert az Isten
Senyvedek rabul, hontalan.
Sorsom az, mi a rabmadárnak,
Fiókáim epedve várnak:
És én repülnék, s nem szabad...
Fiam, ne bántsd a madarat!

Ne örvendj a madár dalának,
Kalitkából mely száll feléd,
Minden szava mélységes bánat,
S panasz, amért rabbá tevék.
Ha látod kalitkába zárva,
....Gondolj a te édesapádra,
Ki még tán soká rab marad...
Fiam, — ne bántsd a madarat!

Ezzel be is fejeztük mai szép ünnepünket. Még csak néhány szavam volna hozzátok a most következő nyári szünetről. Derék és szorgalmas munkátokért megkapjátok most a méltó jutalmat. Kiröppentek most egy időre az öreg iskola falai közül, hogy fel-frissülve a nyári nap tüzétől és új kedvre, munkára hangolódva jöjjetek majd vissza, ha újra megszólal iskolánk harangja.

Az év folyamán mindannyian kivettétek részetekeket a munkából. Voltak azonban olyanok is köztetek, akik a kötelességen túl is buzgólkodtak, munkádkodtak, ernyedetlen szorgalommal. Ezt akarja most elismerni, ezt akarja most megjutalmazni vizsgálatunk elnöke. Egyre azonban kérlek benneteket! Tudjátok, hogy ma még a jómóduak zsebe is lapos, hát még a szegényebbeké. Azért, hát ne is az ajándék értékét, pénzbeli nagyságát nézzétek, hanem azt a megbecsülést, szeretet, amellyel homlokotokra tüzzük a babért. A régi időkben is megvoltak az olimpiai játékok. Minden nemzet, minden görög város elküldte oda legjobbait. S a győzőket kimondhatatlan örömmel fogadták, az egész város örömmámorban uszott a boldogságtól s nem volt vége-hossza az ünneplésnek. Pedig tudjátok-e, gyermekek, mi volt jutalma a győzőnek. Egyetlen olajág. Ez az olajág azonban koszoruvá hajlott s úgy tették a diadalmas győző fejére, mint valami királyi koronát. Fogadjatok ti is úgy most ezeket a szerény jutalmakat, mint az olimpiai győzők az olajágát.

Ezzel be is fejeztük ünnepélyünket; megmutattátok kedves vendégeinknek tudástokat, tehetségeket, szorgalmatok gyümölcseit, nemes akarástokat a jóra, szépre. Most tehát megköszönöm még egyszer Elnök urnak, hogy megjelenésével emelte ünnepélyünket s kérem, ossza szét a jutalomkönyveket az arra méltónak ítéltéknek.

(Könyvkiosztás után.)

Énekeljük el a Magyar Hiszekegyet! Alljatok föl.

Hiszek egy Istenben, hiszek egy hazában,
Hiszek egy isteni örök igazságban,
Hiszek Magyarország feltámadásában.

Amen.

Imádkozunk!

Kegyelmes Istenünk, Mindenható Atyánk,
Ki életet adtál s gondot viselsz reánk;
Óh add továbbra is, óh add oltalmadat,
S e mai munkánkra hintsed áldásodat.
Áldd meg a mi munkánk, adj szorgalmat nekünk,
Add, hogy e honnak hű fiai legyünk.

Amen.

24 oldalas elemi népiskolai értesítő-könyvecske ára darabonként 16 fillér. Megrendelhető a Magyar Ünnep kiadóhivatalában Szeged.

Szerkesztői üzenetek

A szerkesztőség kellemes nyári vakációt kíván minden magyar nevelőnek. A tizhónapi egész embert kívánó, felelősségteljes munka után pihenőnek kell jönnie. Ezt a tizhónapi egész embert kívánó munkát nemcsak a gyermekek végezték, hanem elsősorban a nevelő, a tanító. Bezárulnak az iskola-termek ajtajai s a csönd keríti hatalmába a máskor olyan hangos termeket. A tanító pedig „összepakkolja“ családját s elutazik... mondtuk régen, a boldog békevilágban... Ma, fájdalom nem „pakkol össze“ és nem „utazik“, legföljebb kirándul a közeli erdőbe, patakhoz vagy folyóhoz fürdeni, halászatgatni, vadászatgatni... mindegy, csak felüdüljön újra a lélek, munkára frissüljön az akarat, hogy mire eljön a szeptember és megtelnek újra szőke és barna buksi fejekkel azok a padok abban az újra hangos teremben, hát újra „egész ember“ legyen a tanító, mert senki sem végez olyan felelősségteljes munkát, mint a magyar tanító.

Kellemes vakációt!

Legközelebbi számunk augusztus hó 25-én jelenik meg.

Eberhardi P. O. Sajnáljuk a történeteket, de egyuttal csodálkozunk is azon, hogy minden számunkban felkértük t. előfizetőinket és olvasóinkat arra, hogy a szerkesztőséghez (Vicsay Lajos tanár, Kistelek) csak a lap „szellemi részére vonatkozó dolgok: cikkek, ismertetésre szánt művek stb.) küldendők, minden laprendelés, visszaküldés stb. a Magyar Ünnep kiadóhivatala címére, Szegedre küldendő és mégis vannak olyanok, akik „anyagi“ természetű ügyeiket is a szerkesztőséggel kívánják elintézni. Igy csak az ügy elintézése szenved késedelmet.

Előfizetőinknek, olvasóinknak! Lapunk kész örömmel ad helyet minden olyan közérdekű és lapunk céljának megfelelő (érzelem- és akaratnévelés) cikknek, tanulmánynak, alkalmi beszédnek, költeménynek, kisebb terjedelmű szindarabnak, eredeti éneknek, dalnak vagy az iskolai életből vett közérdekű megfigyelésnek, ha *idejekorán* érkezik szerkesztőségünkbe (Vicsay Lajos áll. polg. isk. tanár, Kistelek) és az alkalomszerű s laptechnikai szempontjainknak megfelel. A kéziratbeadás határideje minden számot megelőző hónap 10-ike. A később érkező vagy nem időszzerű küldeményeket felhasználni nem tudjuk s azokat csak akkor küldhetjük vissza, ha beküldőik azt válaszbélyeggel ellátott borítékkal küldték be. A mai takarékoságot parancsoló idők számára hallgatva csak olyan kérdésre és levélre válaszolhatunk levélben, amelyet válaszbélyeggel ellátva küldtek hozzánk.

A Kiadóhivatal felkéri t. Előfizetőinket és Olvasóinkat, hogy minden pénzküldeményt, laprendelést vagy annak visszaküldését, előfizetési díjat, könyv-, vezérkönyv-, népművelési előadások- tanmenet-nyomtatványt stb. a Kiadóhivatalhoz Szegedre küldeni sziveskedjenek.

Cserepéldányokat a szerkesztőség címére (Vicsay Lajos, Kistelek) kérünk küldeni.

Pártolója minden jó ügynek,

Tanítók barátja: a Magyar Ünnep.

Legujabb rendelet szerint készült NÉPMŰVELŐDÉSI ELŐADÁSOK.

A Nagymélt. Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter Ur a mai viszonyoknak megfelelően a Népművelődési Előadások keretében is elrendelte, hogy a közgazdasági és a háziipari ismeretek köréből tartassanak előadások.

A VKM. 17.000. sz. rendelete alapján kiadásunkban 12 kidolgozott népművelési előadás jelent meg a következő tartalommal:

Szalmamunkák
Lószőrmunkák
Gyékénymunkák
Cirokmunkák
Vesszőmunkák
Famunkák I.

Famunkák II.
Háziipari szöv. felállítása
Művirágkészítés
Kézimunka játék készítés
A mezőgazdaság új irányai
A mezőgazdaság jövője

A füzet minden népművelő előadónak nélkülözhetetlen, ára **1.60 P**

Postafakarék csekszámla
26.297.

SZEDRESI LAJOS

kárpitos és diszitő

SZEGED, Szent Mihály u. 1, Fodor u. sarok.

Elsőrendű kárpitosmunkák készítése.

Raktáron Rékamiék, garnitúrák, modern fotelék, ottománok.

Szedresi fotelagy
modern forma, könnyen kezelhető, kényelmes, ára

P 110.

Kedvező fizetési feltételek!
Vidékre díjmentes csomagolás.